

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Фінанси»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: *заочна*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Взаємовідносини України з ЄБРР: стан і перспективи співробітництва»**

здобувача *Олійник Ірини Віталіївни*

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: заступник завідувача кафедри фінансів ім. В.Федосова, професор кафедри фінансів ім. В.Федосова

Гапонюк Микола Анатолійович

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: професор, доктор економічних наук
Опарін Валерій Михайлович

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ (ЄБРР)	6
1.1. Створення, генеза та місце ЄБРР в системі міжнародних фінансових організацій.....	6
1.2. Ключові організаційні та фінансові принципи функціонування ЄБРР на глобальному рівні.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄБРР І ОЦІНКА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ	22
2.1. Сучасна модель співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та місце в ній ЄБРР.....	22
2.2. Оцінка результативності функціонування ЄБРР в національній економіці України.....	32
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	41
3.1. Концептуальні засади співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах воєнного стану.....	41
3.2. Місце ЄБРР у поствоєнному відновленні економіки України.....	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність. На сьогоднішній день у світі функціонує велика кількість банківських установ різного масштабу. Частина з них здійснює свою діяльність у межах своєї держави, частина поступово вийшли на світовий рівень, а частина створена для надання допомоги зарубіжним країнам. До такої фінансової установи можна віднести Європейський банк реконструкції та розвитку. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) є міжнародною організацією, яка була створена у квітні 1991 року на основі Угоди про заснування Банку від 29 травня 1990 року. Засновниками банку були 40 країн, зокрема СРСР. До засновників належали всеєвропейські країни (за винятком Албанії), США, Мексика, Канада, Єгипет, Японія, Марокко, Нова Зеландія, Ізраїль, Південна Корея, а також Європейський Союз і Європейський інвестиційний банк. Основною метою створення ЄБРР була сприяння переходу економікою до відкритої ринкової економіки на основі приватної та підприємницької ініціативи.

Для нашої держави, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями є вкрай важливою, особливо враховуючи умови сьогодення. Україна як країна з транзитивною економікою є на сьогодні найбільш незахищеною від ринкової кон'юнктури, яка склалася під тиском не лише економічних факторів, а й від політичних процесів та умов повномасштабного військового вторгнення росії в лютому 2022 року. Значний економічний потенціал країни на сучасному етапі в великій мірі реалізується за рахунок тісної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями у більшості напрямках. Саме дані фактори у зумовлюють актуальність обраного дослідження, і особливості відносини нашої держави з міжнародними фінансовими організаціями в цілому та з ЄБРР зокрема є вкрай важливими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та переваги співпраці українських підприємств і організацій з ЄБРР, особливості діяльності даної фінансової установи як кредитора масштабних бізнес-

проектів у своїх наукових працях досліджували такі науковці, як Мицюк С., В. Колосова, І. Іванова, О. Макаренко, А. Зверев та інші. Проте, незважаючи на значний науковий внесок перелічених авторів, питання повоєнного відновлення нашої держави, за рахунок тісної співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, включаючи ЄБРР, є малодослідженим, і потребує більшої уваги.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є визначення основних напрямів вдосконалення взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями, включаючи ЄБРР.

У рамках окресленої мети необхідно вирішити наступні *завдання*:

- дослідити основні передумови створення, визначити генезу та місце ЄБРР в системі міжнародних фінансових організацій;
- проаналізувати ключові організаційні та фінансові принципи функціонування ЄБРР на глобальному рівні;
- визначити сучасну модель співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та місце в ній ЄБРР;
- здійснити оцінку результативності функціонування ЄБРР в національній економіці України;
- дослідити концептуальні засади співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах воєнного стану;
- визначити місце ЄБРР у поствоєнному відновленні економіки України.

Об'єкт дослідження – це ЄБРР та основні напрями його діяльності.

Предмет дослідження – це економічні та фінансові відносини, які виникають в процесі формування відносини України та ЄБРР.

Методи дослідження. В ході дослідження в кваліфікаційній магістерській роботі застосовувалися загальні методи наукового пізнання та дослідження. До них відносяться: аналіз (для оцінки актуальних тенденцій співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями, включаючи ЄБРР), узагальнення (з метою дослідження основних аспектів діяльності

ЄБРР), систематизація і групування, статистичне спостереження, математичні методи обробки інформації.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість даного дослідження полягає у визначенні основних напрямів вдосконалення взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями, включаючи ЄБРР. Практична значущість полягає в тому, щоб імплементувати ці пропозиції на рівні окремих організацій та підприємств, які співпрацюють з ЄБРР.

Інформаційна база дослідження відображає узагальнений список праці провідних вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у сфері дослідження аспектів діяльності міжнародних фінансових організацій, наукові публікації в наукових фахових виданнях та засобах масової інформації. Статистичну основу кваліфікаційної роботи склали: статистичні дані Державної Служби статистики, Міністерства фінансів України та ЄБРР.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ (ЄБРР)

1.1. Створення, генеза та місце ЄБРР в системі міжнародних фінансових організацій

Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) був заснований у 1991 році після закінчення холодної війни для того, щоб побудувати нову епоху в Центральній та Східній Європі. Основне завдання створення даної структури на той момент – це просування переходу до «економіки, орієнтованої на ринок, а також розвитку приватної та підприємницької ініціативи». З моменту створення Банку на початку 1990-х років це незмінно було його керівним принципом і, незважаючи на нові проблеми та поширення сфери діяльності ЄБРР на нові країни, як і раніше, буде його місією і в майбутньому.

ЄБРР був створений у стислий термін для вирішення проблем, що виникли в переломний момент в історії Європи: момент краху комунізму на сході континенту. З дня, коли президент Франції Франсуа Міттеран уперше висунув у жовтні 1989 року ідею створення європейського банку, до відкриття ЄБРР зі штаб-квартирою в Лондоні у квітні 1991 року минуло лише 18 місяців. З самого початку однією з найважливіших рис ЄБРР незмінно були оперативність і здатність швидко і рішуче реагувати на епохальні події, розпад Радянського Союзу, фінансові кризи або «арабська весна» [15].

Акціонерами ЄБРР є 71 країна та дві міжурядові організації (Європейський союз та Європейський інвестиційний банк). В інтересах досягнення поставлених перед ним цілей він веде активний стратегічний діалог з урядами, органами влади та представниками громадянського суспільства. Банк також взаємодіє з такими міжнародними організаціями, як ОЕСР, МВФ, Світовий банк та спеціалізовані установи системи ООН.

Основними особливостями діяльності ЄБРР є: залучення коштів на міжнародних ринках капіталу за вигідними ставками, участь у капіталомістких проектах, надання фінансування як малим підприємствам, так і великим, статус привілейованого кредитора. на Банк не діє мораторій на виплату боргів за кредитами та умови їх реструктуризації [2]. ЄБРР бере участь у реформуванні банківської системи, приватизації та формуванні нормативної правової бази з майнових прав, а також у лібералізації цін. Банк надає допомогу в залученні зовнішніх ресурсів з приватних та з державних джерел на випадкову нестачу коштів для здійснення фінансування перетворень.

Статутом ЄБРР передбачені наступні його функції (Рисунок 1.1.):

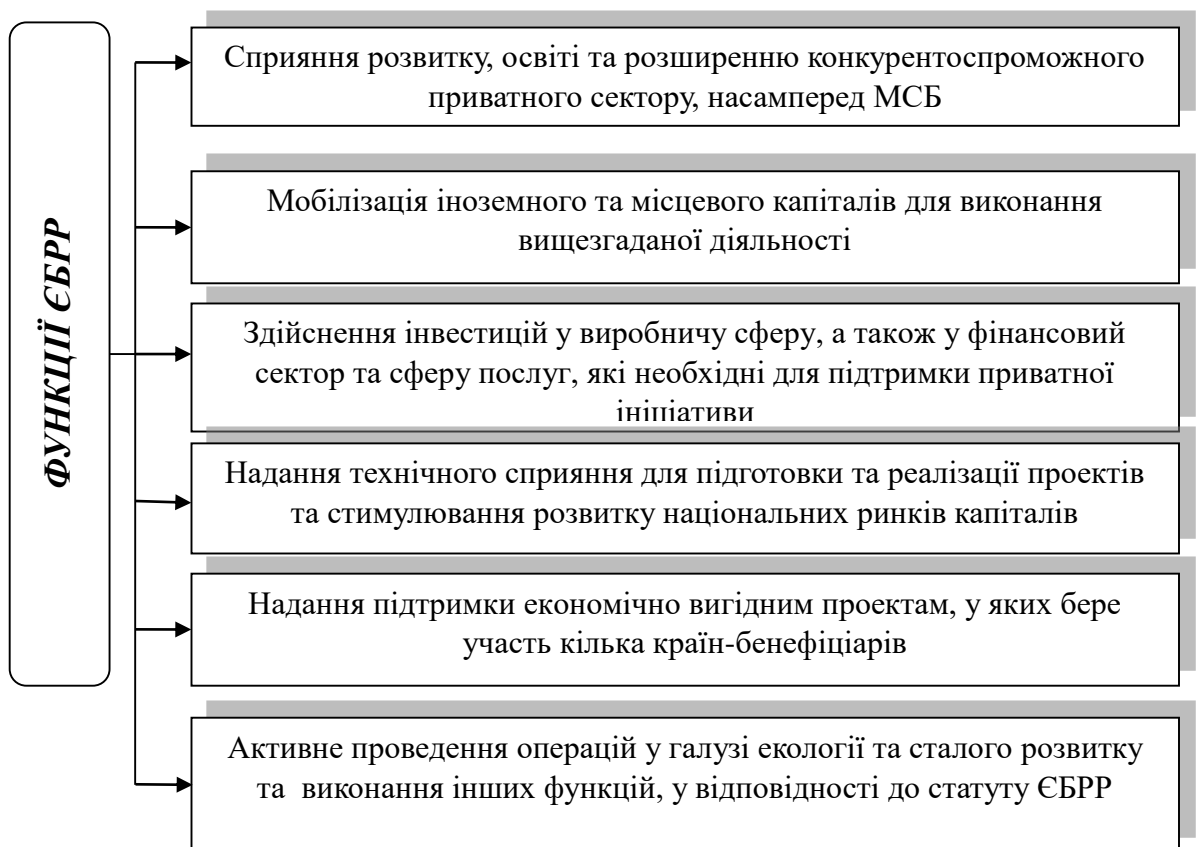

Рисунок 1.1 - Основні функції ЄБРР у відповідності до його статуту

Джерело: складено автором на основі [2]

У бурхливий період початку 1990-х Банку доводилося багаторазово доводити правильність своєї орієнтації на приватний сектор як головну рушійну силу перетворень у Центральній та Східній Європі. Саме у цей період склалася репутація ЄБРР як експерта у питаннях переходу до відкритого ринку.

ЄБРР бере активну участь у таких заходах, як реформування банківських систем, лібералізація цін, приватизація (легалізація та діалог з питань політики) та формування належної нормативно-правової бази щодо майнових прав, тобто. у всіх життєво важливих складових перетворень. Такі реформи підкріплюються кваліфікованим консультуванням, професійною підготовкою та передачею технічних навичок та доповнювалися великими інвестиціями у приватний та державний сектори. В умовах, коли вітчизняного капіталу виявляється недостатньо для фінансування процесу перетворень, Банк надає допомогу в залученні зовнішніх ресурсів як приватних, так і державних джерел.

Цей досвід виявився дуже корисним для Банку, коли він вирішив розширити початковий регіон своїх операцій, поширивши свою діяльність на нові країни, такі як Монголія (2006), Туреччина (2009), та Йорданія, Туніс, Марокко, Єгипет і Косово. (у 2012 році), Кіпр (у 2014 році) Греція (у 2015 році) та Ліван у 2017 році. В даний час Банк активно працює у більш ніж 30 країнах від Центральної Європи до Центральної Азії та в країнах Південного та Східного Середземномор'я та на Західному березі та в Газі. Єдиним членом Банку, який вийшов з-поміж країн операцій і більше не отримує інвестицій Банку, є Чехія.

Європейський банк реконструкції та розвитку інвестує у проекти, що сприяють переходу до відкритої ринкової економіки, а також розвитку приватної та підприємницької діяльності. Він надає допомогу у розвитку підприємницької діяльності завдяки його фінансовим інвестиціям, бізнес-послуг та участі в обговоренні питань політики на високому рівні. ЄБРР має чудові можливості для сприяння розвитку економіки та зміни життя людей.

Відповідно до свого мандату ЄБРР веде системну роботу за трьома основними напрямками (Рисунок 1.2.):

Рисунок 1.2 - Основні напрями діяльності ЄБРР

Джерело: складено автором на основі [2, 15]

За рахунок такого широкого спектру можливостей, ЄБРР здатний надавати значний прямий чи опосередкований вплив на економіку країн-реципієнтів, при цьому в менших за чисельністю населення та розміром економіки державах вплив ЄБРР може значно збільшуватися.

Особливістю ЄБРР є його відкрита політична позиція щодо потенційних клієнтів. На відміну з інших банків розвитку, ЄБРР діє виходячи з мандату, який має політичні аспекти, так як його діяльність спрямована на надання допомоги лише тим країнам, які «віддані та застосуванню принципів багатопартійної демократії і плюралізму». Основними джерелами фінансування ЄБРР є його статутний капітал, позикові кошти, відсотки за видані кредити чи гарантії, прибутки від інвестицій. ЄБРР залучає кошти за рахунок емісії облігацій. Особливістю операцій ЄБРР є широке залучення коштів у національних валютах країн Східної Європи.

У своїй діяльності ЄБРР керується чітко визначеним набором стандартів. Він намагається сформувати здоровий інвестиційний клімат на основі ефективної нормативно-правової системи та заохочувати корпоративне управління, включаючи розумні методи регулювання, рішучу боротьбу з корупцією, розкриття інформації та чітке та послідовне дотримання принципів фінансового обліку та аудиторської діяльності. У своїй роботі ми керуємося необхідністю заохочення екологічно здорового та сталого розвитку, а також належної практики закупівельної діяльності.

Демократія. Одним із найважливіших аспектів мандату ЄБРР, як йдеться у статті 1 Угоди про заснування Банку, є підтримка реформ, що сприяють зміцненню демократії. Один із основоположних принципів ЄБРР полягає в тому, що демократичні та ринкові реформи повинні йти паралельно, і після більш ніж 20 років роботи в регіоні, що знаходиться на етапі переходу, такий підхід почав приносити свої плоди: згідно з параметрами перехідного процесу, країни, що використовуються ЄБРР, які досягли найбільших успіхів у сфері

економічних реформ, також далі за всіх просунулися шляхом побудови демократичних інститутів [15].

Перехід. Усі країни, в яких Банк здійснює свої інвестиції, у минулому тією чи іншою мірою стикалися з економічними обмеженнями, і ми сповнені рішучості допомогти нашому регіону будувати в собі ринкову економіку, що активно розвивається.

Екологічна та соціальна стійкість. У всій своїй діяльності ЄБРР незмінно керується прагненням сприяти екологічно та соціально здоровому та сталому розвитку. ЄБРР прагне того, щоб фінансовані нами проекти відрізнялися соціальною та екологічною стійкістю, забезпечували повагу до прав усіх зачеплених працівників і населення, розроблялися та здійснювалися відповідно до застосовних нормативних вимог та передової міжнародної практики.

Добросовісність та дотримання встановлених норм. Від сумлінності Банку залежать його репутація та майбутнє. У своїй діяльності ЄБРР неухильно сприяє застосуванню принципів сумлінності, здійсненню сумлінного корпоративного управління та дотримання високих етичних норм. Начальник відділу контролю за корпоративною етикою ЄБРР заохочує сумлінне управління та забезпечує відповідність усієї діяльності Банку найвищим стандартам сумлінності відповідно до передової міжнародної практики.

На сучасному етапі, ЄБРР є найбільшим інвестором у своєму нинішньому регіоні операцій. За допомогою своїх капіталовкладень він також залучає країни операцій значні обсяги прямих іноземних інвестицій. ЄБРР вкладає капітал переважно у приватні підприємства, діючи, зазвичай, разом із своїми комерційними партнерами. Він надає кошти проектного фінансування фінансовому та реальному секторам економіки, новим та вже діючим підприємствам. Крім того, він взаємодіє з державними компаніями з метою підтримки процесів приватизації, структурної реорганізації державних

підприємств, поліпшення роботи муніципального господарства. Переваги для учасників інвестування за рахунок ЄБРР подано на наступному рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 - Основні переваги від здійснення інвестиції ЄБРР

Джерело: складено автором на основі [2, 15]

На нинішньому етапі відновлення велика увага приділяється розвитку національних ринків капіталу та скорочення інвалютного кредитування позичальників, які не застрахували свої валютні ризики. Розвиток та зміцнення кредитування в національних валютах та функціонування національних ринків капіталу становить найважливіший напрямок стратегії діяльності Банку у секторі фінансових інститутів. Останнім часом ЄБРР у своїй діяльності також приділяє підвищену увагу здійсненню низки стратегічних ініціатив, поглибленню та розширенню роботи в менш розвинених країнах та вирішенню проблем забезпечення енергетичної безпеки та підвищення енергоефективності як ключових для регіону, що знаходиться на перехідному етапі.

В цілому слід також зазначити, що ЄБРР у світовій системі міжнародних фінансових організацій, Європейський Банк Реконструкції та Розвитку посідає вагомe місце. Він, наряду із іншими регіональними банками розвитку,

багатосторонньою фінансовою установою, яка надає фінансову допомогу для розвитку країн з низьким і середнім рівнем доходів в Європі.

Роль та основні завдання міжнародних банків регіонального розвитку можна поділити наступним чином:

– важлива роль регіональних банків розвитку, в першу чергу полягає у вирішенні соціально-економічних проблем країн регіону. Тривалий колоніальний розвиток призвів до низького рівня і навіть повної відсутності соціальних інститутів та інфраструктури в країнах, що розвиваються. Економіка колоніальних країн була повністю орієнтована на потреби країн-метрополій. Найвищий економічний ефект даних держав – це розвиток саме аграрного сектору та переробної харчової промисловості. У деяких багатих на мінерали країнах це сфера видобутку та первинної переробки видобутої сировини;

– банки регіонального розвитку створюють можливість накопичення світових фінансових ресурсів. Формування регіонального банку розвитку дозволяє акумулювати величезні фінансові ресурси за рахунок внесків країн-засновників, 10 міжнародних фондів, транснаціональних банків, фінансових асоціацій та інших джерел. Економічний розвиток регіонів країн, що розвиваються, потребує значних інвестицій і капітальних трансфертів. У зв'язку з цим вирішення питань фінансування є пріоритетним;

– регіональні банки розвитку надають можливість економічного реваншу країнам, що розвиваються, на основі іноземних інвестицій. Країни, що розвиваються, мають величезний економічний потенціал. Ефективна державна фінансова політика, регіональні інвестиції, банківські гарантії, сприятливий інвестиційний клімат, що стимулює приплив іноземних інвестицій, можуть визначити активізацію ресурсів країн, що розвиваються, їх історичні традиції та соціально-географічні, ресурсні та виробничі особливості. Завдяки глобальним інвестиціям такі країни, як Індія та Бразилія, можуть стати лідерами не лише в аграрному секторі, а й у таких галузях, як 11

програмування, інтернет-технології, освоєння космосу, створення інноваційних виробництв;

– міжнародні банки регіонального розвитку відіграють важливу роль у залученні прямих іноземних інвестицій, транснаціональних корпорацій (ТНК), виробництва, технологій, підвищення якості товарів і послуг. Регіональні банки розвитку забезпечують виконання зобов'язань перед іноземними інвесторами, стабілізують ризики управління потоком інвестицій ТНК. Реалізація ресурсів прямих іноземних інвестицій, розвиток промислових комплексів забезпечує підвищення якості життя населення, розвиток інфраструктури, підвищення якості товарів і послуг, надходження податків до бюджету [30].

В цілому слід відзначити, що на сучасному етапі розвитку, міжнародні банки розвитку займають вкрай важливе місце в загальній структурі міжнародних фінансових організацій: перш за все, це пов'язано із тим, що кожен із регіональних банків розвитку забезпечує вирішення тих проблем, які ж найбільш притаманними його регіону. Нами було досліджено основні аспекти діяльності Європейського Банку Реконструкції та Розвитку, як провідного банку стосовно фінансування проектів в європейському регіоні. Основним завданням при створенні цього банку було просування переходу до «економіки, орієнтованої на ринок, а також розвитку приватної та підприємницької ініціативи» на початку 1990-х. Зараз банк має низку проектів в більшості європейських країнах, і нами було досліджено основні аспекти його діяльності, функції та основні фінансові інструменти, які банк використовує в процесі кредитування. ЄБРР надає кошти проектного фінансування фінансовому та реальному секторам економіки, новим та вже діючим підприємствам, а також взаємодіє з державними компаніями з метою підтримки процесів приватизації, структурної реорганізації державних підприємств, поліпшення роботи муніципального господарства.

1.2. Ключові організаційні та фінансові принципи функціонування ЄБРР на глобальному рівні

Система органів управління Європейського банку реконструкції та розвитку схожа на систему органів управління інших міжнародних організацій, наприклад, Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Так, серед основних органів міжнародних фінансових організацій, як правило, можна виділити: Раду Керуючих (Board of Governors), Раду Директорів (Board of Directors) або Раду Виконавчих Директорів (Board of Executive Directors), президента, інших посадових осіб та персонал (ст. 22 Угоди про ЄБРР [2], ст.5 Угоди про МБРР [21]). Крім того, у певних випадках у внутрішньо-організаційному механізмі в окрему категорію посадових осіб виділяються віце-президенти або виконавчі віце-президенти (ст. 22 Угоди про ЄБРР [2]), а також допускається створення будь-яких інших додаткових органів. Таким чином, можна говорити про те, що структура органів управління є прозорою. Така модель надалі підтримується системою звітності для можливості використання системи стримувань та противаг у діяльності ЄБРР з метою його найбільш ефективного функціонування.

Повноваження ЄБРР є прерогативою Ради керуючих, до складу якої кожен уряд акціонера призначає свого керуючого, як правило, міністра фінансів. Рада керуючих делегує більшість повноважень Раді директорів, яка відповідає за стратегічний напрямок ЄБРР. Рада директорів складається з 23 директорів та очолюється Президентом. Кожен директор представляє одного чи більше акціонерів. З урахуванням загального керівництва Ради керуючих, Рада директорів відповідає за керівництво спільною діяльністю та політикою банку. Він здійснює повноваження, прямо покладені на нього Угодою, та ті повноваження, які делеговані йому Радою керуючих.

Організаційну структуру Європейського Банку Реконструкції та Розвитку схематично можна подати на наступному рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 - Організаційна структура ЄБРР у відповідності до його статуту

Джерело: складено автором на основі [2]

Президент обирається Радою керуючих та є законним представником ЄБРР. Під керівництвом Ради директорів Президент керує поточною роботою банку. Президент обирається Радою керуючих більшістю голосів на чотири роки і може бути переобраний на другий термін. Віце-президенти призначаються Радою директорів за рекомендацією Президента та зазвичай за терміновим контрактом на чотири роки. У разі відсутності чи недієздатності Президента, віце-президент здійснює повноваження та виконує функції президента.

Виконавчий комітет контролює всі ключові аспекти стратегії, ефективності та фінансової стійкості банку. Виконавчий комітет банку

складається з Президента (очолює його), віце-президентів та інших членів найвищого керівництва банку. Також створено низку інших комітетів, управлінь, які підпорядковуються Президенту за напрямками діяльності такої установи як ЄБРР.

ЄБРР відданий дотриманню найвищих стандартів корпоративного управління. У всіх підрозділах Банку обов'язки та відповідні механізми контролю чітко визначені та розмежовані, при цьому ми беремо активну участь у заохоченні переходу до більш ефективних методів корпоративного управління на рівні окремих клієнтів та країн.

Якщо говорити про фінансову сторону проектів Європейського Банку Реконструкції та Розвитку, то в основі операцій банку лежать інвестиції у проекти. ЄБРР пропонує широкий вибір фінансових інструментів та дотримується гнучкого підходу до структурування наших фінансових продуктів. Найважливішими формами прямого фінансування, які пропонують ЄБРР, є кредити, інвестиції в акції та гарантії (рисунок 1.5).

Окремим аспектом діяльності ЄБРР є допомога через фінансових посередників. Однією з ключових цілей ЄБРР є сприяння розвитку мікро-, малих та середніх підприємств (МСП), діяльність яких має вирішальне значення для формування приватного сектору. У зв'язку з цим ми можемо пропонувати МСП у всіх країнах наших операцій через різних фінансових посередників доступ до фінансових засобів у вигляді інвестицій в акції та кредитів.

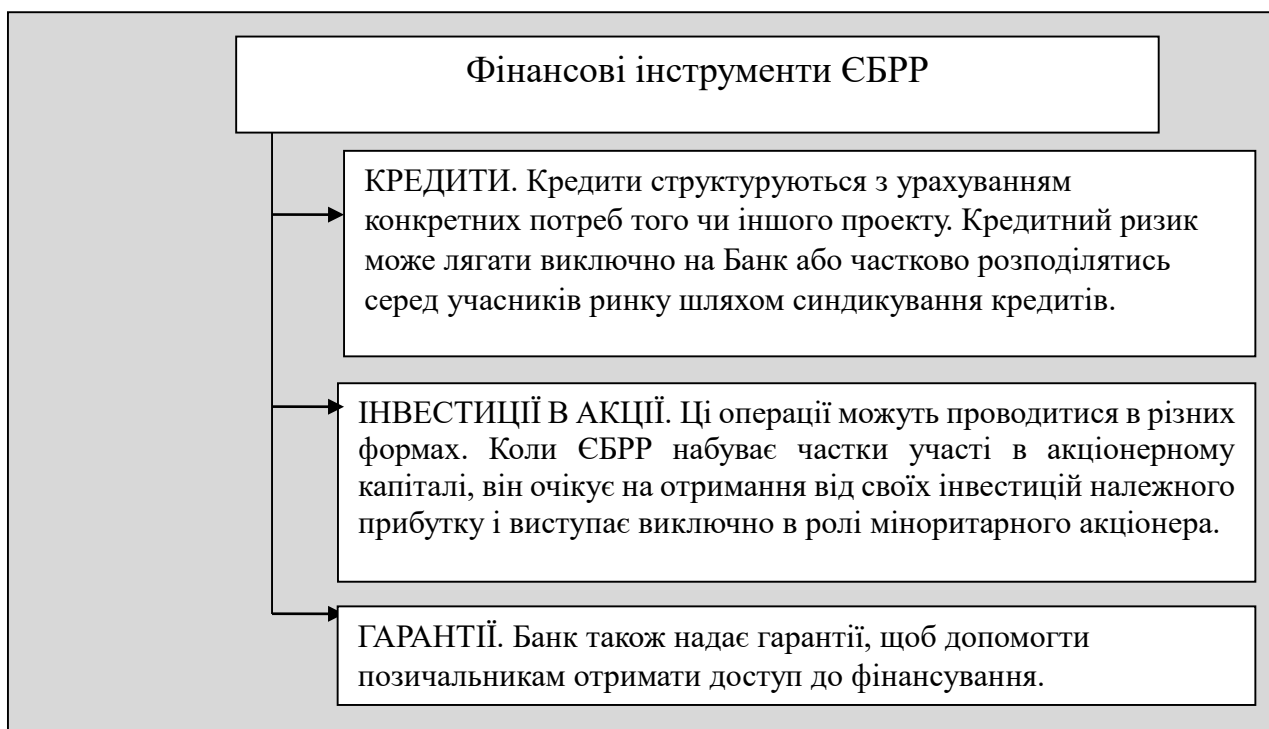

Рисунок 1.5 - Основні фінансові інструменти, які використовує ЄБРР у своїй практиці

Джерело: складено автором на основі []

До цих посередників відносяться банки, в капіталі яких ЄБРР має частку участі або з якими він підписав угоду про кредитування, та інвестиційні чи венчурні фонди, в які ЄБРР інвестував свої кошти. Крім того, ЄБРР може здійснювати пряме фінансування МСП та надавати їм допомогу, використовуючи низку інструментів позикового фінансування та інвестування в акціонерний капітал.

Для отримання допомоги ЄБРР проекти мають відповідати таким критеріям:

здійснюватися в одній із країн операцій ЄБРР;

- мати високі шанси на прибутковість та окупність
- передбачати внесення спонсором проекту великого внеску до акціонерного капіталу у грошовій чи натуральній формі;
- відповідати інтересам вітчизняної економіки;
- відповідати екологічним вимогам ЄБРР та приймаючої країни [15].

Як правило, ЄБРР фінансує приватні проекти у розмірі 5-250 євро млн. у вигляді кредитів або купівлі акцій, але не більше 35% загальної вартості проекту. Середній розмір інвестицій – 25 млн. євро. Відповідно до Статуту ЄБРР не менше 60% фінансування у будь-якій країні має припадати на приватний сектор. Кредити ЄБРР видаються за поточними ринковими ставками. Банк не субсидує проекти та не видає кредити на пільгових умовах. ЄБРР пропонує фіксовані відсоткові ставки, пов'язані з плаваючою ставкою, наприклад LIBOR, MOSPRIME3M, так і плаваючі. Середня ставка за кредитами у доларах США, виданими банком у 2011 р., становила 3,4%. До процентної ставки додається маржа, яка враховує країнові та комерційні ризики проекту. Інформація про розмір маржі має конфіденційний характер і розкривається лише клієнту.

Кредитно-інвестиційна діяльність ЄБРР здійснюється у формах надання кредитів на розвиток виробництва, у тому числі спільне з іншими кредиторами та інвесторами фінансування, та на основі інвестицій в акціонерний капітал діючих акціонерних товариств. Крім того, банк сприяє доступу підприємств приватного і державного секторів на внутрішній і міжнародний ринок капіталів шляхом надання гарантій та фінансових консультацій.

Кредити ЄБРР мають такі характеристики:

- мінімальна сума становить 5 млн. євро, хоча у деяких країнах може бути меншою;
- фіксована або плаваюча відсоткова ставка;
- старший, субординований, проміжний або конвертований кредит; номінований в основних іноземних чи деяких національних валютах;
- строки погашення від коротко до довгострокових – від 1 до 15 років;
- за потребою, для конкретних проектів надаються пільгові періоди [15].

При складанні схем кредитів ЄБРР їм забезпечується високий рівень гнучкості, що дозволяє задовольняти потреби як клієнтів, і проектів. ЄБРР пропонує кредити з прийнятними валютами та відсотковими ставками. Основою при кредитуванні служить прогнозний рух коштів у рамках проекту

та здатність клієнта погасити кредит в узгоджені терміни. ЄБРР може взяти кредитний ризик повністю чи частково синдикувати його над ринком. Забезпеченням кредиту може служити майно позичальника та/або він може бути конвертований в акції, або прив'язаний до акціонерного капіталу. Усі деталі узгоджуються з клієнтом у кожному конкретному випадку для кожної країни окремо.

Кредити ЄБРР мають конкурентоспроможні ставки на базі поточних ринкових ставок, наприклад ЄВРІБОР. ЄБРР пропонує відсоткові ставки як фіксовані, так і плаваючі (з верхньою межею та фіксованими максимумом та мінімумом). ЄБРР не субсидує проекти, не надає пільгових кредитів і не вступає у конкуренцію з приватними банками.

Кредитні ресурси ЄБРР поділяються на звичайні і кошти спеціальних фондів. За рахунок звичайних ресурсів надаються кредити під ефективні і надійні проекти розвитку. Спеціальні фонди призначені для пільгового кредитування низькорентабельних галузей соціальної інфраструктури та для надання технічної допомоги.

Додатково Банк стягує комісії та збори:

комісія за експертизу проекту;

разова комісія за відкриття кредиту (сплачується наперед);

комісія за зобов'язання (сплачується з виділеної, але ще не виданої клієнту суми кредиту);

комісія за конвертацію кредиту (сплачується з конвертованої суми в момент переказу кредиту з одного виду процентної ставки або валюти на інші);

комісії за дострокове погашення, анулювання кредиту та пеня за прострочений платіж (виплачується за потреби) [15].

Окремим аспектом є визначення фінансової структури проектів Європейського Банку Реконструкції та Розвитку. ЄБРР адаптує запропоновані рішення з урахуванням потреб клієнта та проекту, а також специфіки країни, регіону та галузі. Він формує окрему групу співробітників, що спеціалізуються на фінансуванні проектів, даному регіоні та галузі, законодавстві та питаннях

навколишнього середовища. На наступному рисунку 1.6. буде подано «типову» структуру проектів ЄБРР (рисунок 1.6):

Рисунок 1.6 - Типова структура фінансування проектів ЄБРР

Джерело: складено автором на основі [15]

Також, слід відзначити, що ЄБРР не фінансує проекти у наступних секторах: оборонна діяльність; тютюнова промисловість; виробництво речовин, що заборонені міжнародно-правовими актами; ігрові заклади, що є на власному балансі. Крім того, ЄБРР може не фінансувати певні продукти або процеси, якщо вони завдають шкоди навколишньому середовищу або якщо забезпечити належне пом'якшення несприятливого впливу неможливо.

В цілому можна зробити висновок, що дослідження організаційної структури Європейського Банку Реконструкції та Розвитку дало нам змогу виділити його основних дійових осіб та “decision makers”. Окрім цього, нами було проаналізовано та визначено основні фінансові інструменти, які ЄБРР використовує на сучасному етапі свого розвитку для кредитування організацій, підприємств та країн. Було визначено, що ЄБРР фінансує приватні проекти у

розмірі 5-250 євро млн. у вигляді кредитів або купівлі акцій, але не більше 35% загальної вартості проекту, а середній розмір інвестицій на один проект складає 25 млн. євро. Також, здійснений нами аналіз дозволив детермінувати основні галузі, які мають першочергове значення для ЄБРР, та ті галузі, на розвиток яких банк не надає кредитів

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄБРР І ОЦІНКА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

2.1. Сучасна модель співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями та місце в ній ЄБРР

Міжнародні фінансові організації є дієвим регулятором міжнародних відносин, зокрема у фінансово-економічній сфері, їхнє значення як інституційних одиниць міжнародної економіки збільшується. Сьогодні практично всі держави світу - від найпотужніших до невеликих і таких, економічний рівень яких ще невисокий, - поєднуються у світовій мережі міжнародних організацій.

На сучасному етапі, наша держава знаходиться в такому фінансовому та економічному стані, що одним із найбільш важливих інструментів виходу з такої ситуації є тільки плідна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. В умовах війни та вторгнення росії на територію нашої країни, керівництву держави важко забезпечити виконання державного бюджету, і саме в такій ситуації, допомога міжнародних фінансових організацій є вкрай важливим аспектом. Водночас, формат цієї співпраці повинен бути сформований на національних інтересах України. Відносини України з міжнародними фінансовими організаціями юридично регламентуються нормативно-правовими актами, меморандумами, програмами, стратегіями розвитку та угодами [1, с. 49]. Слід також відзначити, що документом, на базі якого здійснюється співпраця з групою Світового банку, є Стратегія партнерства з Україною на період 2018–2021 рр..

У межах членства України в міжнародних фінансових організаціях Національний банк України активно співпрацює з такими установами, як Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку, Чорноморський банк торгівлі та розвитку,

Європейський інвестиційний банк та іншими міжнародними фінансовими організаціями (Рисунок 2.1.)

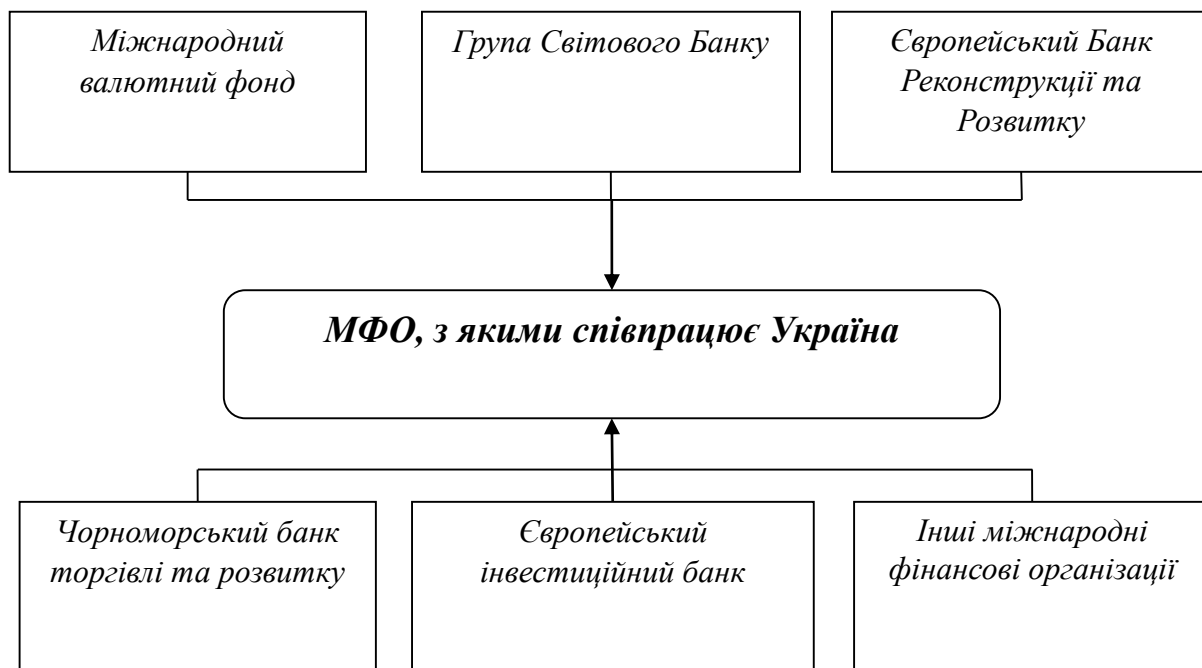

Рисунок 2.1 - Основні міжнародні фінансові організації, з якими співпрацює наша держава

Джерело: складено автором на основі [13]

Більш детально розглянемо основні напрями співпраці нашої держави з цими міжнародними фінансовими організаціями, і розпочнемо ми з Міжнародного валютного фонду.

Україна стала членом МВФ у 1992 році відповідно до Закону України від 3 червня 1992 р № 2402-ХІІ "Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій". Голова Національного банку України – керуючий від України в МВФ. Від імені України він голосує за проекти резолюцій Ради керуючих МВФ – найвищого керівного органу організації – та бере участь у щорічних зборах керівних органів Фонду. Заступником керуючого є Міністр фінансів України. Основні напрями співпраці України та Національного банку з МВФ – співпраця за програмами підтримки платіжного

балансу (stand-by та механізм розширеного фінансування), щорічні консультацій в межах статті IV Статей Угоди Міжнародного валютного фонду, технічна допомога, а також реалізація іншої діяльності в межах членства.

В таблиці 2.1 подано основну інформацію стосовно надання кредитів МВФ нашій державі та періоди, протягом яких дані кредити були затверджені.

Таблиця 2.1. – Співпраця України та Міжнародного Валютного Фонду

Етап співпраці	Роки надання кредитів	Обсяги фінансування, млрд. доларів
	1994–1995 рр. Програма системної трансформаційної позики	
	1995–1998 рр. Трирічна програма	
	1998–2002 рр. Програма розширеного фінансування «Extended Fund Facility»	
	2002–2008 рр. Попереджувальний	
	8–2014 рр. Нова програма співробітництва Stand by	
	2014–2017 рр. Нова дворічна програма	
	2018 р. Нова 14-місячна програма Stand by 3,9 млрд дол	
	2019 р. Нова програми кредитування терміном на 3 роки	

Джерело: складено автором на основі [19]

Проте відзначимо, що на сучасному етапі, співробітництво України та Міжнародного Валютного Фонду має не тільки позитивні сторони, в аспекті надання кредитних ліній та модернізації економіки. Основні проблеми були пов'язані із питаннями нераціонального та неефективного залучення в економіку фінансових ресурсів, які наша держава отримала від МВФ. Основна проблема в цьому аспекті – це те що фінансові ресурси від МВФ направлялись тільки на покриття зовнішнього боргу нашої держави і відповідних виплат по

їх обслуговуванню. Натомість, їх можна було використати для реалізації певних економічно вигідних довгострокових цільових програм.

Основні негативні аспекти співробітництва нашої держави та МВФ подано на наступному рисунку 2.2.

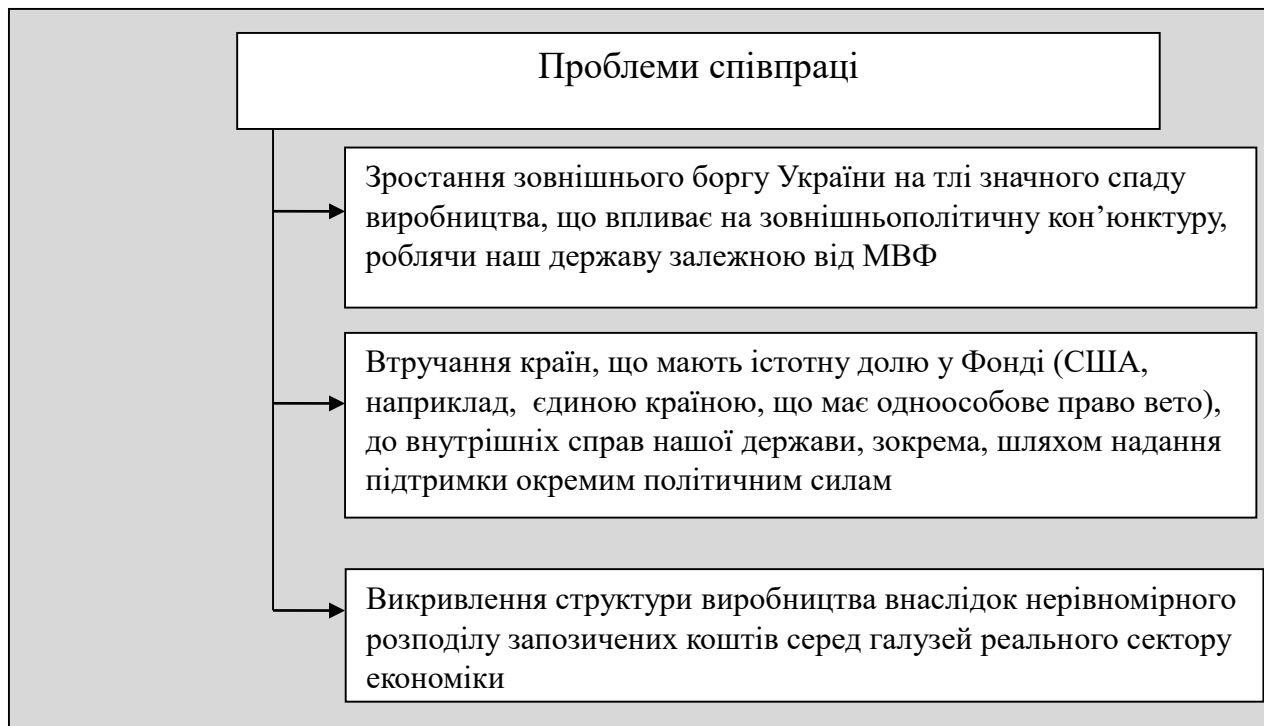

Рисунок 1.5 - Основні Проблеми співпраці України та Міжнародного Валютного Фонду

Джерело: складено автором на основі [28]

Саме тому, основним завданням під час пошуків напрямів удосконалення співробітництва України з МВФ, є модернізація стратегічної мети даної співпраці, формування чіткого уявлення стосовно напрямів використання залучених фінансових ресурсів, у відповідності з постійними змінами кон'юнктури країни та її фінансових та організаційних можливостей. Тільки в такому випадку буде забезпечено поступове зменшення зовнішнього державного боргу та поступовий перехід вітчизняної економіки до прогресивного виробництва.

Далі, перейдемо до аналізу співпраці нашої держави з групою Світового Банку. Група Світового банку складається з п'яти організацій: Міжнародного банку реконструкції та розвитку (IBRD); Міжнародної фінансової корпорації

(IFC); Міжнародної асоціації розвитку (IDA); Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA); Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Серед міжнародних фінансових організацій Світовий банк є другим після МВФ фінансовим партнером України. Керуючим від України у Світовому банку визначено Міністра фінансів України, а заступником керуючого є Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України. Національний банк України виступає як банк-депозитарій. Україна співпрацює з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК).

Ресурси цих організацій використовуються для фінансової та технічної підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України. Національний банк спільно з Урядом України співпрацює з МБРР у межах системних проєктів, кошти яких спрямовуються на підтримку державного бюджету з метою впровадження структурних реформ. Також Національний банк бере участь у підготовці та впровадженні в Україні інвестиційних проєктів МБРР, спрямованих на розвиток фінансового сектору. Після виконання Україною попередніх заходів у червні 2020 року Рада директорів Світового банку ухвалила для України проєкт МБРР "Позика на політику розвитку у сфері економічного відновлення" (Economic Recovery Development Policy Loan, ER DPL) загальним обсягом 700 млн дол. США. Кошти за позикою надійшли у 2021 році двома траншами і були спрямовані на фінансування загального фонду Державного бюджету України [9].

В період 1994–2021 рр. Світовий банк затвердив для нашої держави більш ніж 70 проєктів і програм, на загальну суму більш ніж 14 млрд.дол. США. Станом на 1 вересня 2022 року портфель проєктів МБРР складається з 21 проєктів, з яких 18 інвестиційних проєктів - знаходяться на стадії реалізації та 3 системні проєкти, на загальну суму 3,6 млрд дол. США та 2,1 млрд євро,

вибірка коштів за якими складає 2,4 млрд дол. США та 1,32 млрд євро. (68,54 % - в дол. США та 60,62% - в євро від загальної суми позик) [8].

В наступні таблиці 2.2 буде подано інформацію стосовно основних проектів, як здійснюються Світовим Банком на сучасному етапі розвитку нашої держави. Поточні проекти групи Світового Банку на сучасному етапі вирішують велику кількість актуальних питань, стосовно нормального забезпечення державою власних функцій та інших соціально значущих завдань.

Таблиця 2.2. – Основні проекти Світового Банку в Україні станом на

№ з/п	Назва проекту	Сума позики	Всього вибрано	Вибрано, у %	Кінцева дата терміну використання кредиту
	Модернізації системи національної підтримки населення				
	Проект "Підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання" ФЧТ				
	подолання наслідків пандемії COVID-19, для Проекту "Модернізація системи соціальної підтримки населення України				
	Другий проект розвитку міської інфраструктури, МБРР				
	Додаткове фінансування Проекту "Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей				

Джерело: [8]

Найбільша філія групи Світового банку – це Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Дана фінансова установа – це головна позикова організація в інституційній сфері. МБРР є найбільшою установою,

яка надає кредити на розвиток країнам з транзитивною економікою та економікою що розвивається. МБРР надає кредити на строк від 10 до 20 років, включаючи 5-ти річний термін їх відстрочки.

Тому, слід проаналізувати динаміку надання кредитів від Міжнародного банку реконструкції та розвитку для нашої країни в період 2017-2021 років. Її буде подано на наступному рисунку 2.3. Слід також відзначити, що фактично затверджені суми проєктів МБРР в реальності не відповідали тим обсягам кредитів, які планував залучити вітчизняний уряд.

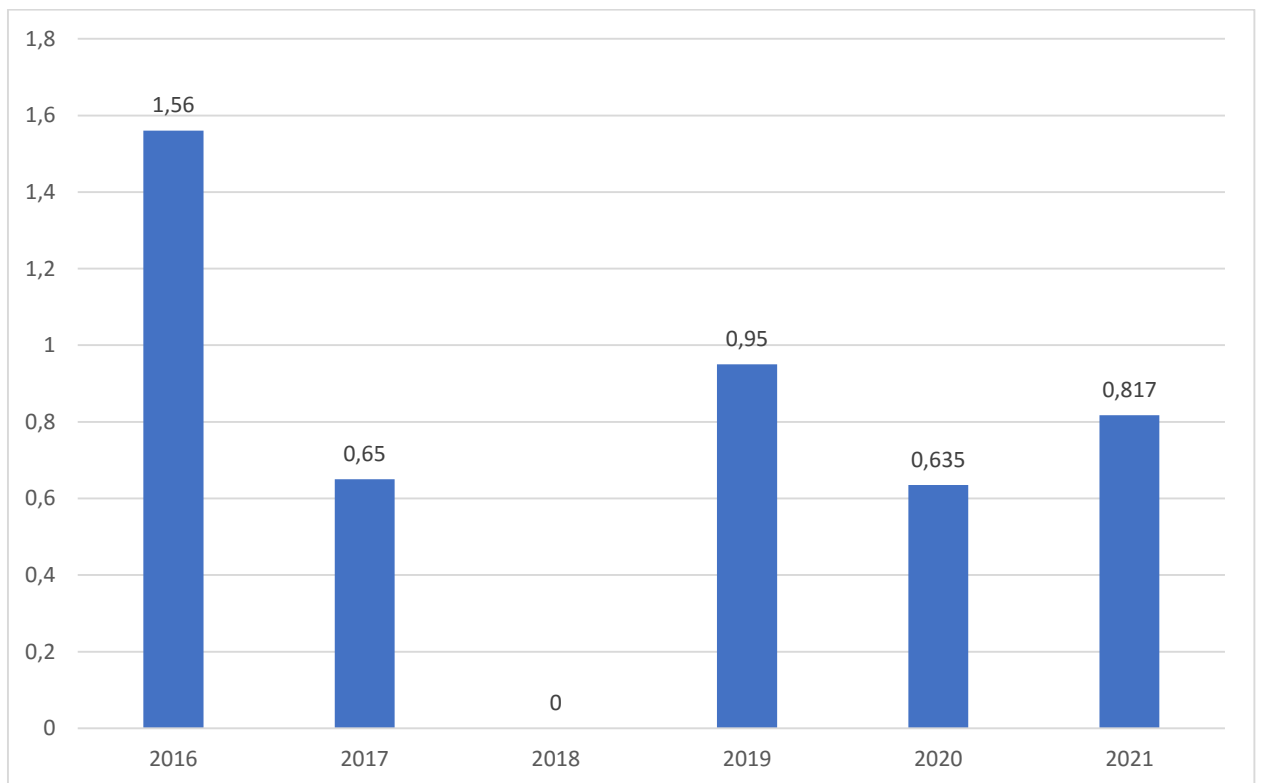

Рисунок 2.3 - Обсяг запозичень від МБРР для України, в період 2016-

Джерело: складено автором на основі [21]

Протягом досліджуваного періоду 2016–2021 років, група Світового Банку надавала нашій державі підтримку у формі серії позик у рамках політики розвитку (ППР), декількох нових інвестиційних операцій, Програмного фінансування на основі результатів на підтримку сільськогосподарської галузі та двох гарантій, і мала на меті зростання рівня якості критично важливих державних послуг, підтримку у здійсненні реформ і

сприяння покращенню ефективності розвитку приватного сектора. Слід відмітити, що в досліджуваному періоді, обсяг надання позик мав тенденцію до зменшення – якщо в 2016 році обсяг фінансування склав 1,56 млрд. дол., то в 2021 році тільки 0,817 млрд. дол.

Також, розглянемо основні аспекти співпраці України та Європейського Банку Реконструкції та Розвитку. ЄБРР зосередиться у першу чергу на підвищенні конкурентоспроможності та ефективності управління шляхом реформування державного сектору, що наразі працює не в повну силу та неефективно, підтримуючи при цьому впровадження найкращої операційної та управлінської практики в приватних компаніях (з продовженням значної підтримки МСП), збільшення стійкості економіки шляхом підвищення енергетичної безпеки та забезпечення належного функціонування фінансового сектору, а також подальшу інтеграцію України в регіон ЄС. Банк також підтримуватиме на рівні окремих проектів перехід до “зеленої” економіки як невід’ємну складову конкурентоспроможного та стійкого економічного розвитку, а також намагатиметься сприяти інклюзивному та гендерно рівному зростанню з приділенням основної уваги відповідності навичок як важливому елементу конкурентоспроможності згідно з Гендерною стратегією та Стратегією економічної інклюзії, що ухвалені Радою директорів ЄБРР. Банк у першу чергу реалізовуватиме проекти, в яких інвестиції гармонійно поєднуються з політичними змінами, оскільки такий підхід вже виявився дуже ефективним під час реалізації Пакету кризового реагування в Україні.

Основні принципи співпраці ЄБРР з Україною подано на наступному рисунку 2.4.

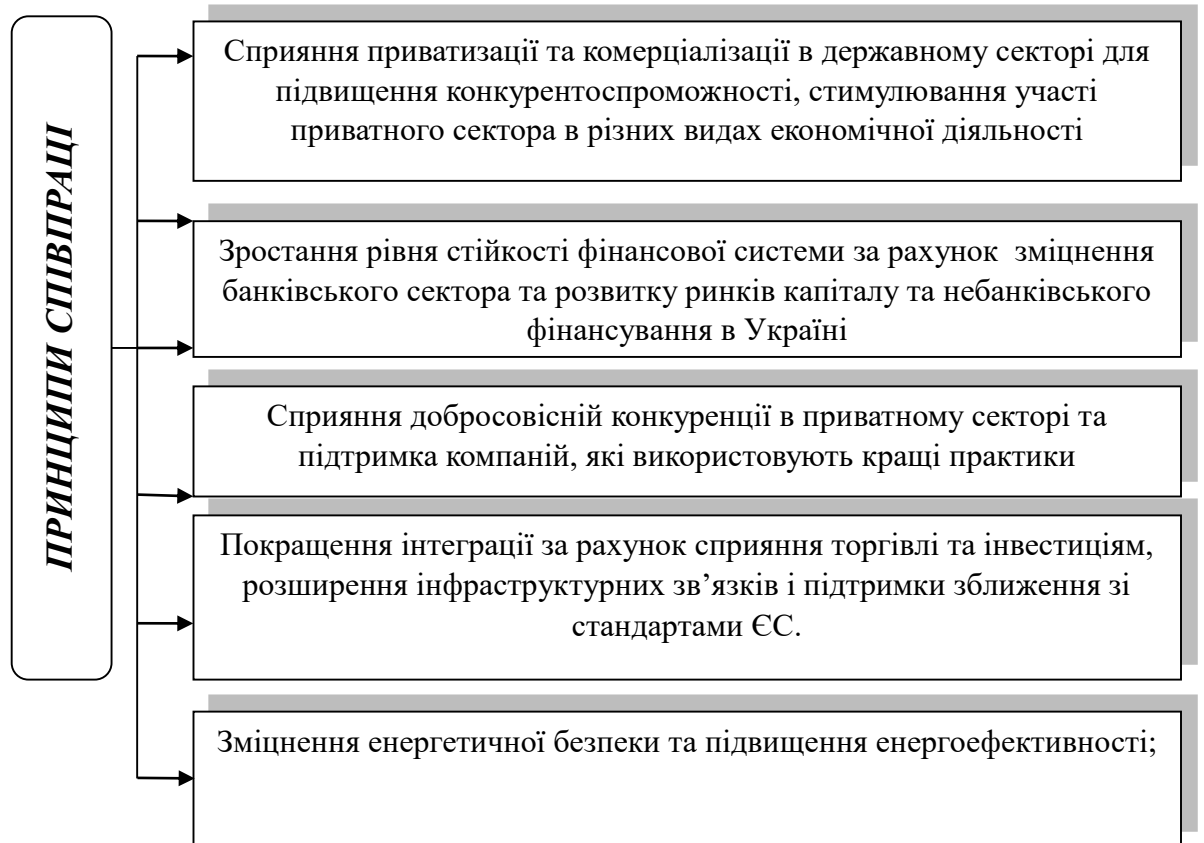

Рисунок 2.4 - Принципи співпраці України та ЄБРР в період 2019-2023 років

Джерело: систематизовано автором самостійно

В рамках прийнятої стратегії ЄБРР працює у двох напрямках: надання міжнародних кредитів на пільгових умовах під державні гарантії та кредитування приватних підприємств на комерційних умовах.

ЄБРР є одним з найбільших інституційних інвесторів в Україні. Станом на 01 квітня 2023 року сукупний обсяг виділеного Україні Банком фінансування становить 18,1 млрд євро в рамках 529 проектів. На стадії реалізації знаходиться 11 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом позик 2 364,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проектами станом на 01 квітня 2023 року – 1 203,32 млн євро (50,9% загальної суми позик)

Після початку війни, Рада директорів ЄБРР у березні 2022 року ухвалила рішення про початковий "пакет заходів для стійкості" у розмірі 2 млрд євро, що передбачає фінансування заходів для допомоги громадянам, компаніям і

країнам, які зазнали впливу війни росії проти України. Кошти нового проекту підтримки буде спрямовано на фінансування вже започаткованих або нових проєктів, а також для підтримки ліквідності таких підприємств, як Укрзалізниця, Укренерго, Нафтогаз та інших.

З метою підвищення ефективності співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями, пришвидшення темпів освоєння кредитних коштів за проєктами МФО, спрямованих на фінансування розвитку економіки країни, у тому числі відновлення банківського кредитування та розвитку фінансового сектору, Національний банк спільно з Урядом України співпрацює з іншими міжнародними організаціями, такими як Європейський інвестиційний банк (EIB) (Україна не є членом цієї організації) та Чорноморський банк торгівлі та розвитку (BSTDB) (Україна є членом цієї організації з 1997 року). Керуючим від України в Чорноморському банку торгівлі і розвитку є Перший віце-прем'єр-міністр – Міністр економіки України, а заступником керуючого від України є представник Національного банку України. Ресурси цих організацій використовуються для фінансування інвестиційних проєктів у державному та приватному секторах економіки України.

Здійснений аналіз нам дає змогу зробити відповідні висновки, стосовно активної участі та співпраці нашої держави з міжнародними фінансовими організаціями. Після здобуття незалежності та в подальші роки, Україна стала членом найбільших МФО та почала широко використовувати кредитні лінії для власних потреб. Сучасна модель співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями базується на сучасних умовах військового стану в нашій державі та нестачі фінансових ресурсів для наповнення бюджету та виконання основних соціально значущих функцій держави в цілому. Після початку війни, всі із досліджених нами міжнародних фінансових організацій показали значну підтримку нашій державі та надання відповідних грантів, залучення інвестиційних коштів та надання кредитів. За рахунок цього,

вітчизняна економіка протягом 2022 року та на початку 2023 року змогла залишитися на плаву, що безумовно є позитивним фактором.

2. Оцінка результативності функціонування ЄБРР в національній економіці України

Європейський Банк Реконструкції та Розвитку є одним із найбільших інвесторів у вітчизняну економіку. Наша держава стала співзасновником даної міжнародної фінансової організації 13 квітня 1992 р., і здійснила відповідний внесок в сумі 240 110 тис. євро або 0,81% суми установчого капіталу [1]. Виходячи із принципів діяльності, що подані на рисунку 2.2., Європейський Банк Реконструкції та Розвитку надає нашій державі підтримку з метою забезпечення процесів стабілізації національної економіки і здійснення відповідних реформ, приділяючи значну увагу спільному фінансуванню проектів розвитку аграрного сектора та промислового виробництва, формуванню якісної інфраструктури та зміцненню фінансового сектора.

ЄБРР відіграв значну роль в економіці нашої держави після початку військового конфлікту на Сході України та початку відповідної кризи в нашій країні, яка в першу чергу була пов'язана з анексією великих промислових регіонів, девальвацією національної валюти зокрема. Якщо говорити про цей етап, то тут роль ЄБРР була доволі вагомою з точки зору підтримки банківського сектору і ринків капіталу, що були основними каналами кредитування реального сектору економіки під час доволі високої девальвації і макроекономічної нестабільності. В цей час основними проектами ЄБРР в нашій країні були:

- очищення і реструктуризація вітчизняної банківської системи: участь у капіталі та докапіталізація важливих банківських установ («Райффайзенбанк» і «УкрСіббанк» BNP Paribas) з активною розбудовою спроможності та участю на політичному рівні;

- сприяння модернізації та реформуванню державних банків: підтримка націоналізації «Приватбанку»; надання «Ощадбанку» підтримки у комерціалізації та підготовці до приватизації.

- підтримка фінансового посередництва і розширення портфеля продуктів банків-партнерів із виділенням найбільш вагомих проектів в сфері аграрного бізнесу, «відновлювальній» енергетиці (яскравим прикладом стала програма лізингу с/г техніки в національній валюті для клієнтів «ОТП Банку» під низькі відсотки) [20].

Також, протягом останніх років, доволі важливими сегментом діяльності цієї міжнародної фінансової установи в нашій країні стала енергетична безпека. В даній сфері було реалізовано також низку проектів:

- завершення проекту будівництва унікального нового безпечного конфайнменту Чорнобильської АЕС (фінальний етап монтажу та введення в експлуатацію);

- новітня реформа у НАК «Нафтогаз України»: надано два кредити на загальну суму близько \$500 млн. на закупівлю природного газу та модернізацію газопроводів у поєднанні з масштабною підтримкою реформ, результатом чого стало підвищення прибутковості, досягнення паритету між цінами на газ для кінцевих споживачів та імпортованими цінами ;

- реформа муніципального сектору з помітним підвищенням енергоефективності: прогрес у вирішенні проблеми платежів у сфері теплопостачання; встановлення стандартів енергоефективності для промисловості та будівель [12].

Також, було здійснено ряд проектів стосовно реструктуризації і приватизації державних підприємств та зростання рівня ефективності державного сектору: ЄБРР приймав участь у формуванні та супроводженні прийняття нового закону про приватизацію; участь у підготовці до приватизації ПАТ «Ощадбанк»; продовження роботи з НАК «Нафтогаз України» та участь у наглядових радах інших державних підприємств;

створення законодавчої та інституційної бази для концесій; запуск системи електронних державних закупівель «ProZorro».

Тепер, більш детально перейдемо до основних цифр стосовно діяльності ЄБРР в Україні (Рисунок 2.5.).

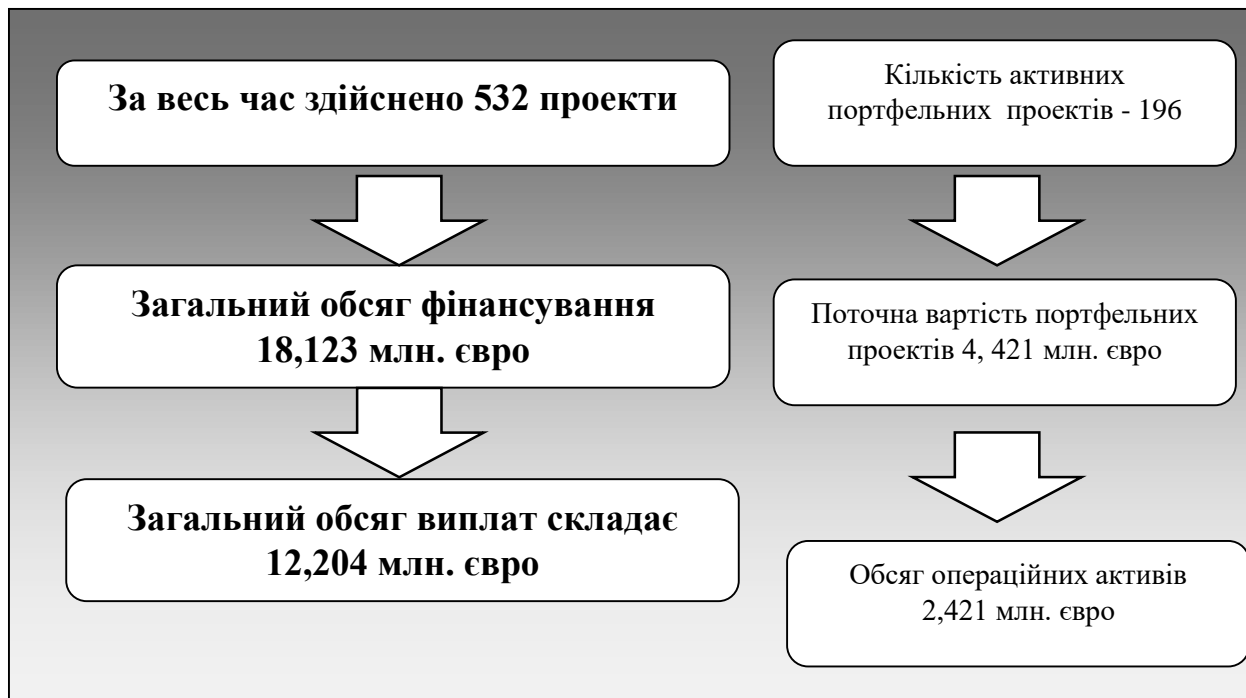

Рисунок 2.5 - Основні інформаційні дані стосовно співпраці ЄБРР та України

Джерело: складено автором на основі [29]

З даного рисунку 2.3 можна зробити відповідні висновки, що починаючи з етапу початку співпраці з ЄБРР, на території нашої держави було реалізовано більш ніж пів тисячі проектів з загальним обсягом фінансування більш ніж 18 млрд. доларів. Також відзначимо, що починаючи з 1992 року, частка проектів в приватному секторі була доволі високою, і склала 41%.

Також, слід проаналізувати основні аспекти статистичні аспекти діяльності Європейського Банку Реконструкції та Розвитку в нашій державі в період 2017-2022 років. І розпочнемо ми з загальної кількості проектів, які мали місце протягом цього періоду (Рисунок 2.6.)

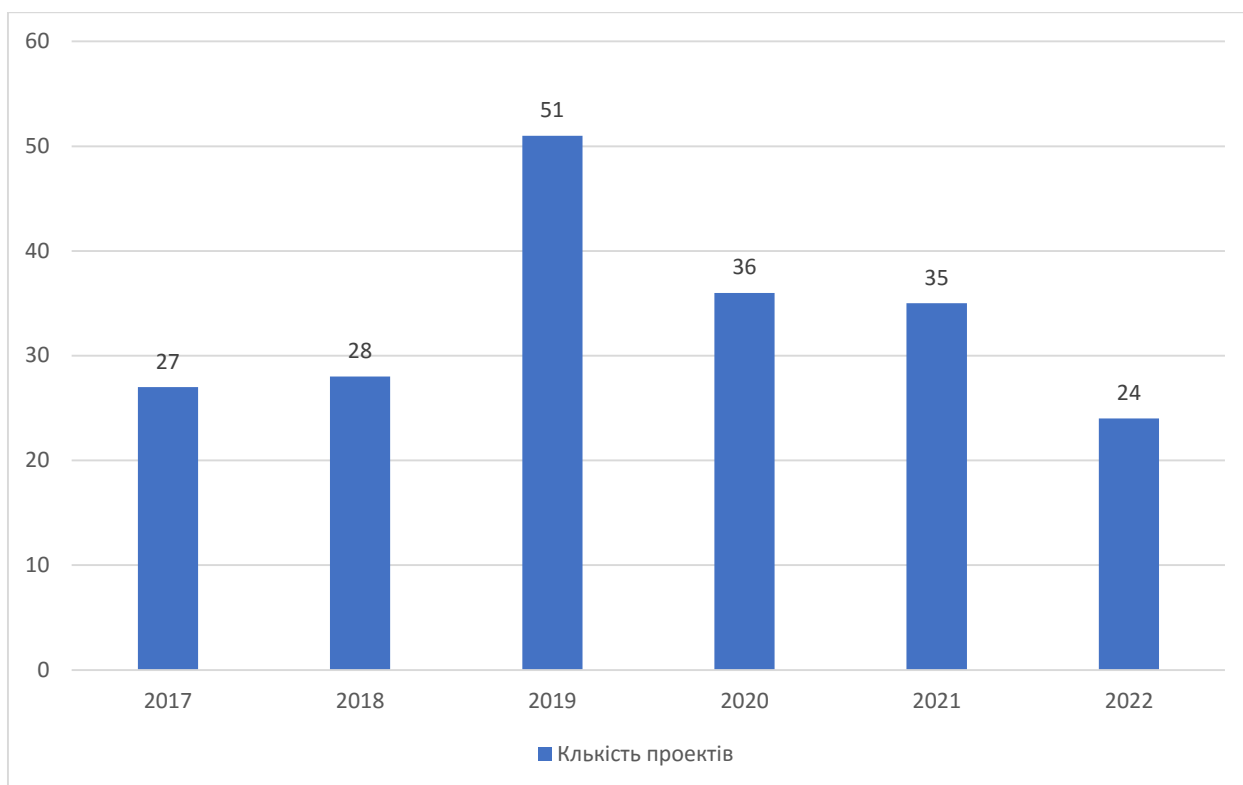

Рисунок 2.6 - Кількість проектів ЄБРР в Україні, в період 2017-2022 років, од.

Джерело: складено автором на основі [29]

З даних на рисунку 2.6 можна сказати, що протягом досліджуваного періоду, кількість проектів мала тенденцію до значних коливань. Найбільшою вона була у 2019 році і склала відповідно 51, а найменшою – у 2022 році, в умовах військового стану кількість проектів ЄБРР зменшилась до рівня 24. В цілому, за досліджувані 6 років, кількість проектів у 2022 році у порівнянні із базисним 2017 роком зменшилась на 3 одиниці.

Станом на 01 квітня 2023 року на стадії реалізації знаходиться 11 спільних з ЄБРР проектів загальним обсягом позик 2 364,0 млн євро. Обсяг використання коштів позик ЄБРР за цими проектами станом на 01 квітня 2023 року – 1 203,32 млн євро (50,9% загальної суми позик).

В таблиці 2.3 буде подано основні інвестиційні проекти Європейського Банку Реконструкції та розвитку в державному секторі, станом на 1 квітня 2023 року.

Таблиця 2.3. – Основні проекти ЄБРР в Україні станом на 01.04.2023

року

№ з/п	Назва проекту	Сума позики	Всього вибрано	Вибрано, у %	Кінцева дата терміну використання кредиту
	Проект екстреного відновлення мережі електропередачі				
	Відновлювальний кредит для екстреної закупівлі газу для НАК «Нафтогаз»				
	Проект розвитку АТ «Укрпошта». Логістична мережа та Сільське відділення				
	Розвиток транс'європейської транспортної мережі				
	Проект модернізації мережі електропередачі				
	Україна Комплексна програма підвищення рівня безпеки енергоблоків атомних електростанцій				
	Завершення будівництва метрополітену у м. Дніпро				
	Проект електрифікації залізниці Миколаїв Долинська				
	Реабілітація ГЕС				
	Будівництво повітряної лінії Каховська ГЕС-Запорізька АЕС				
	Продовження третьої лінії метрополітену у м. Харків				

Джерело: [29]

Як видно з даних в таблиці 2.3, серед діючих проектів ЄБРР, які мають місце в Україні на сучасному етапі в державному , основна їх маса пов'язана з інфраструктурними проектами.

Аналогічно, далі проаналізуємо загальну вартість фінансування проектів ЄБРР, які мали місце протягом досліджуваного періоду 2017-2022 років (Рисунок 2.7.)

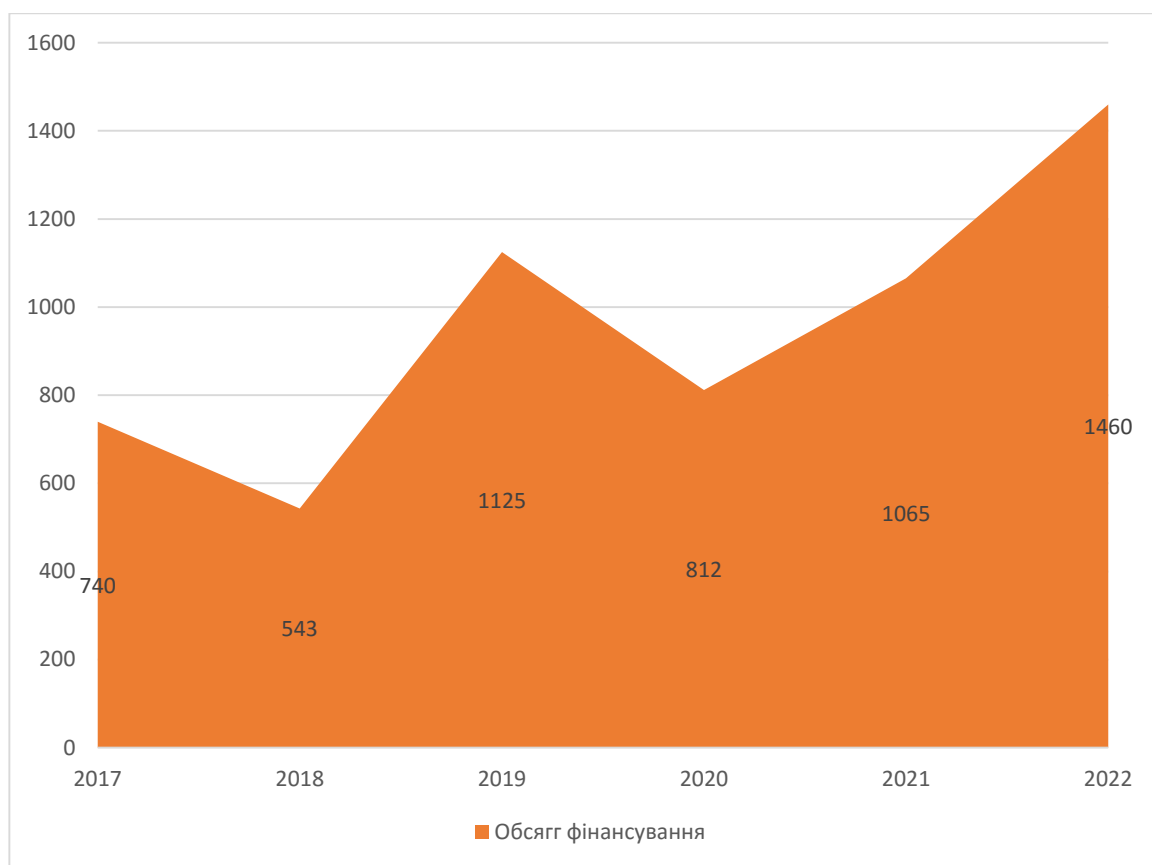

Рисунок 2.7 - Обсяг фінансування проектів ЄБРР в Україні, в період 2017-2022 років, млн. євро

Джерело: складено автором на основі [29]

Як видно з рисунку 2.7, протягом досліджуваного періоду, відбувалося постійне зростання обсягу фінансування проектів ЄБРР в нашій країні – за ці 6 років, кількість наданих грантів та коштів на виконання проектів зросла на 720 млн. євро або на 97,2%. В цілому така тенденція є позитивною, і свідчить про зростання рівня співпраці України та досліджуваного Європейського Банку Реконструкції та Розвитку. Протягом досліджуваного періоду також відзначимо, що відбувалися значні коливання обсягів фінансування: зменшення у 2018 році у порівнянні із 2017 роком на 197 млн. євро та зменшення у 2020 році у порівнянні із 2019 роком на 313 млн. євро.

Також, проаналізуємо середню вартість фінансування одного проекту ЄБРР в Україні протягом аналогічного періоду. Дану інформацію буде подано на наступному рисунку 2.8.

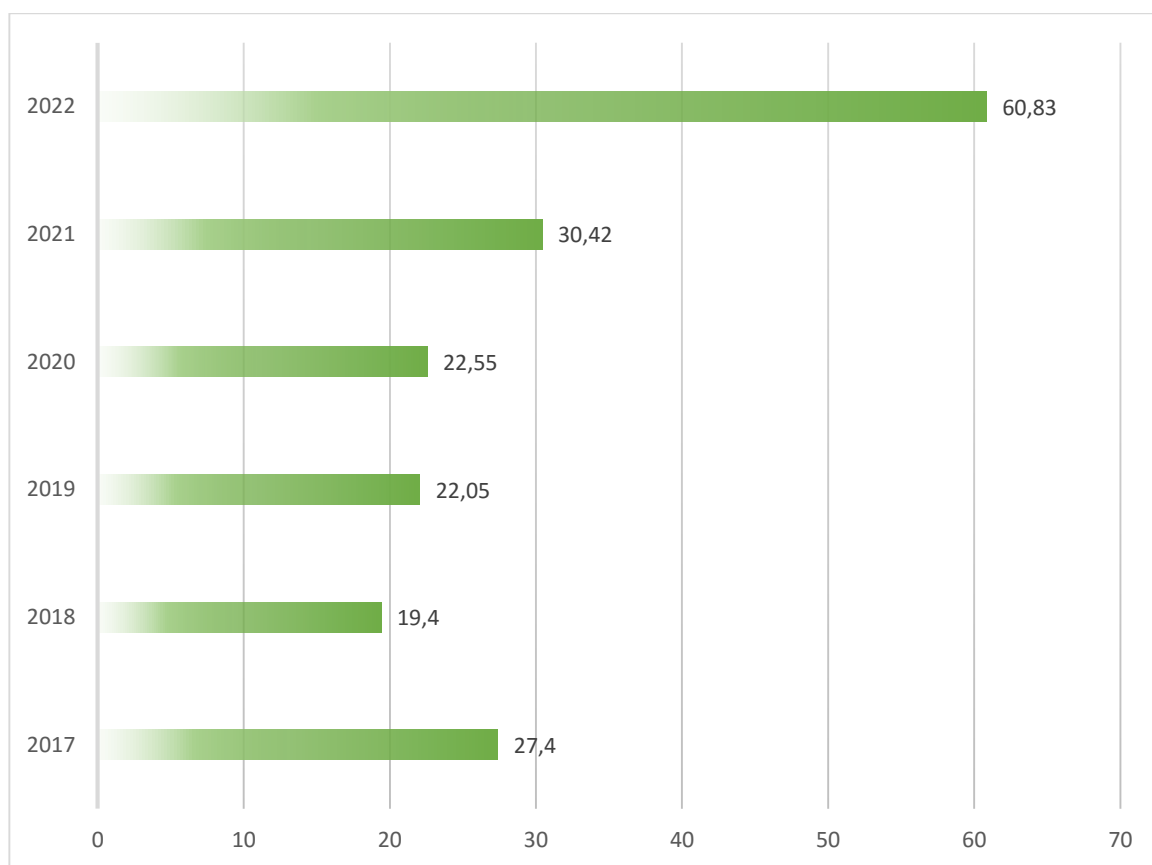

Рисунок 2.8 - Середня вартість фінансування одного проекту ЄБРР в Україні, в період 2017-2022 років, млн. євро

Джерело: складено автором на основі [29]

З рисунку 2.5 можна відзначити, що протягом досліджуваного періоду, незважаючи на загальне зменшення кількості проектів Європейського Банку Реконструкції та Розвитку, середня вартість одного проекту мала тенденцію до зростання, що безумовно є позитивним фактором. Протягом періоду 2017-2022 років, вартість одного проекту в середньому зросла на більш ніж в 2 рази або на 33,43 млн. євро. Це в цілому свідчить про зростання кооперації між ЄБРР та Україною в цілому

Аналогічно, проаналізуємо структур фінансування проектів ЄБРР в Україні по індустріям, станом на кінець 2022 року. Цю інформацію буде подано на наступному рисунку 2.9.

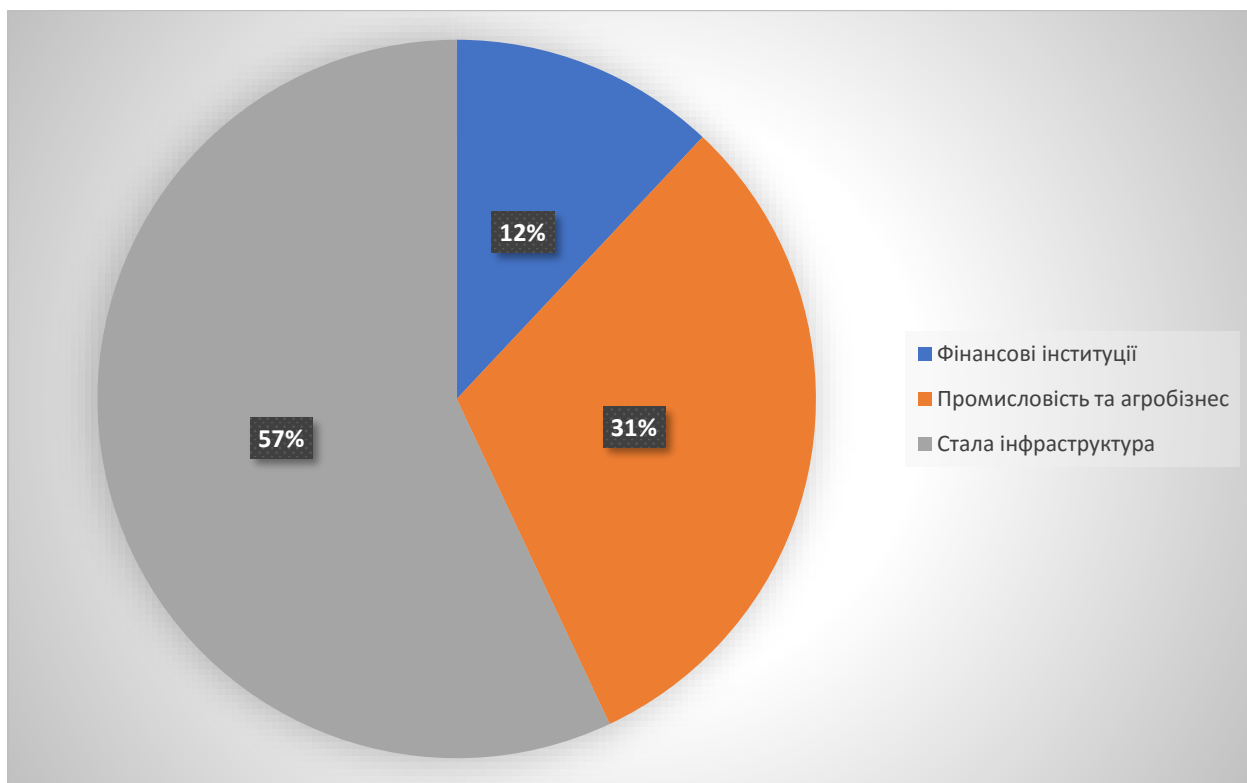

Рисунок 2.9 - Структура фінансування проектів ЄБРР в Україні по індустріям, станом на кінець 2022 року, у %

Джерело: складено автором на основі [29]

З рисунку 2.9. можна зробити відповідні висновки, що станом на кінець 2022 року, основна частина проектів ЄБРР припадала на розвиток інфраструктури (57%). Проекти Європейського Банку Реконструкції та Розвитку в сегменті розвитку інфраструктури забезпечують зменшення рівня забруднення повітря, землі та води, покращення роботи очисних споруд та якості стічних вод, підвищення рівня енергоефективності на усіх рівнях, зниження рівня втрат електроенергії та газу, і відповідно створюють передумови для подальшого інвестиційного розвитку України та підвищення її конкурентоспроможності. Окрім цього, ЄБРР здійснює фінансування

проектів стосовно забезпечують розвиток мережі та поліпшення стану автомобільних доріг і мостів.

На промисловість та аграрний бізнес припадало 31%. Інвестиції Європейського Банку Реконструкції та Розвитку у даних сферах спрямовані на забезпечення імплементації найкращих екологічних практик та покращення стану екології в цілому. Крім того, дані проекти дозволяють підвищити ефективність та продуктивність виробництва за рахунок впровадження сучасних ІТ-рішень і методів ведення аграрного бізнесу, його подальшого розширення і диверсифікації експорту в даній галузі, включаючи країни Європейського Союзу.

На фінансові інституції відповідно припало 12%. Співпраця Європейського Банку Реконструкції та Розвитку в фінансовій індустрії сфері сприяє зростанню довіри населення до фінансового ринку в цілому, та банківського сектору зокрема, розширенню доступу до фінансування суб'єктів господарювання реального сектора економіки.

Як висновок слід відзначити, що здійснений аналіз дав нам змогу виокремити основні аспекти ефективності здійснення проектів ЄБРР в Україні: протягом досліджуваного періоду, незважаючи на загальне зменшення кількості проектів, загальний обсяг фінансування та середня вартість одного проекту мали загальну тенденцію до зростання, що безумовно є позитивним фактором. Основними сегментами, де ЄБРР здійснює власну діяльність є інфраструктурні проекти (57%), проекти в сфері промисловості та аграрного бізнесу (31%) та фінансовій сфері (12%). В цілому, протягом періоду 2017-2022 років, кількість наданих грантів та коштів на виконання проектів від ЄБРР зросла на 720 млн. євро або на 97,2%. В цілому така тенденція є позитивною, і свідчить про зростання рівня співпраці України та ЄБРР.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

3.1. Концептуальні засади співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах воєнного стану

Повномасштабне військове вторгнення росії в лютому 2022 року на територію нашої держави призвело до численних жертв серед звичайних громадян, переміщення мільйонів людей не тільки всередині держави а й їх подальший виїзд за кордон, а також масштабних та серйозних руйнувань житлових будинків, енергетичної інфраструктури, підприємств, університетів, шкіл, дитячих садків. Дане повномасштабне вторгнення окрім цього, призвело до закриття виробничої та господарської діяльності багатьох підприємств, фабрик та заводів, воно завдало потужного удару по усіх без виключення ланках соціально-економічної та фінансової систем вітчизняної держави.

В умовах військового стану, який був введений на території нашої держави з першого дня війни, уряд нашої держави в екстреному порядку вживати першочергові заходи стосовно переорієнтування витрат державного бюджету на військові цілі і виконання найбільш необхідних гуманітарних та соціальних видатків, що були спрямовані на підтримку життєдіяльності громадян, внутрішньо переміщених осіб, і відповідне забезпечення роботи критичної інфраструктури, що забезпечувала функціонування держави як такої.

Слід відзначити, що без допомоги міжнародних фінансових організацій, нашій державі складно було б утриматися на плаву та відповідно забезпечити нормальне функціонування життєво важливих державних функцій, коли значна частина видатків бюджету йде на військові потреби. Саме тому, в першу чергу, слід проаналізувати важливість допомоги міжнародних фінансових організацій в 2022 році.

В наступній таблиці 3.1 буде подано інформацію стосовно питомої ваги коштів міжнародних фінансових організацій та фінансової допомоги в загальній структурі доходів Державного Бюджету України в період 2019-2022 років.

Таблиця 3.2 – Питома вага коштів міжнародних фінансових організацій в структурі доходів Державного Бюджету України в 2019-2022 років.

Роки								
Показники	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %	млн. грн.	у %
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій								
Всього доходів								

Джерело: розроблено автором за даними Міністерстві фінансів України [16]

З даної таблиці видно, що протягом досліджуваного періоду, кошти від закордонних країн і міжнародних організацій, то питома вага цієї статті : її питома вага від 0,11% у 2019 році виросла до 26,92% у 2022 році. Саме дане зростання і порушило «нормальну» структуру доходів Державного Бюджету України в минулому році. Проте відзначимо, що без допомоги зарубіжних партнерів та міжнародних організацій протриматися на плаву вітчизняній економіці було б дуже складно. В 2022 році показник допомоги склав 481090,7 млн. грн., що є абсолютним рекордом за всю історію нашої держави. Це свідчить про те, що в 2022 році бюджет України не отримав значних доходів із своїх звичайних джерел (податкові надходження, акцизи, мито), і в цьому

випадку допомога міжнародних фінансових організацій стала просто вкрай важливою для вітчизняної фінансової системи.

Тепер, більш детально перейдемо до аналізу тої фінансової допомоги, яка була надана різноманітними міжнародними фінансовими організаціями в період війни. І розпочнемо ми з Міжнародного валютного фонду.

У зв'язку зі збройним нападом російської федерації на Україну наша держава звернулася до МВФ із проханням завершити діючу програму Stand-By Arrangement та виділити Україні екстрену фінансову допомогу в розмірі 1,4 мільярда доларів США через Інструмент прискореного фінансування (Rapid Financing Instrument, RFI). Виконавча рада МВФ 9 березня 2022 року ухвалила відповідне рішення. Програма RFI спрямована на фінансування першочергових витрат та нагальних потреб платіжного балансу, що виникають у зв'язку з триваючим воєнним конфліктом, які, якщо їх не вирішити, призведуть до негайного та серйозного економічного зриву.

22 грудня 2023 року МВФ оприлюднив Меморандум нової програми для України. Програма передбачає заходи щодо збільшення податкових надходжень і поживлення внутрішнього ринку запозичень, забезпечення довгострокової стабільності фінансового сектора, стримування монетарного фінансування, а також поліпшення державного управління та прозорості державних інститутів.

Окрім цього, в березні 2023 року, Рада виконавчих директорів МВФ затвердила чотирирічну програму для України "Механізм розширеного фінансування" (The Extended Fund Facility, EFF) обсягом 11,6 млрд спеціальних прав запозичень (далі – СПЗ), що становить близько 15,6 млрд дол. США. Ця програма є частиною загального пакета підтримки України міжнародними партнерами на суму 115 млрд дол. США. Отримання відповідних фінансових запевнень від міжнародних партнерів стало результатом спільних зусиль Президента України, українського уряду, НБУ та МВФ протягом останніх місяців. Рішення Ради директорів МВФ передбачає негайне виділення першого траншу Україні в розмірі 2 млрд СПЗ (2,7 млрд дол. США). Надалі

транші виплачуватимуться за результатами щоквартальних переглядів програми. Загалом цього року Україна має змогу отримати від МВФ три т

р Останні зміни в співпраці України та МВФ враховують нові правила та приймають до уваги надзвичайну невизначеність стосовно поточної ситуації в нашій державі. В даному аспекті, МВФ спирається на позитивний прогноз стосовно зростання валового внутрішнього продукту. Головний позитивний аспект це те, що діапазон цього прогнозу є дуже далеким від рекордного зменшення ВВП на 33% у 2022 році.

н МВФ станом на березень 2023 року прогнозує зміну реального валового внутрішнього продукту у 2023 році в діапазоні від -3 до +1 відсотка. Останній пакет підтримки, який передбачає підтримку фінансово-економічної стабільності, зменшення рівня зовнішнього боргу і підтримку відновлення України до вступу в Європейський Союз після закінчення війни.

г Міжнародний валютний фонд доволі уважно ставиться до виконання покладених на нашу державу умов. В сучасній ситуації, беручи до уваги умови військового стану та фінансово-економічну нестабільність, оцінка виконання умов програми відбуватиметься у два етапи (Рис. 3.1.):

н В цілому, Міжнародний валютний фонд протягом періоду з початку війни показав доволі солідну підтримку нашій державі в наданні додаткового фінансування та кредитних ліній. Основна увагу тут приділяється сучасним умовам військового стану, проте прогнози фонду в даному аспекті є більш ніж адекватними та прогнозують поступове відновлення економіки та валового внутрішнього продукту уже в 2023 році.

у

з

,

з

а

М

л

р

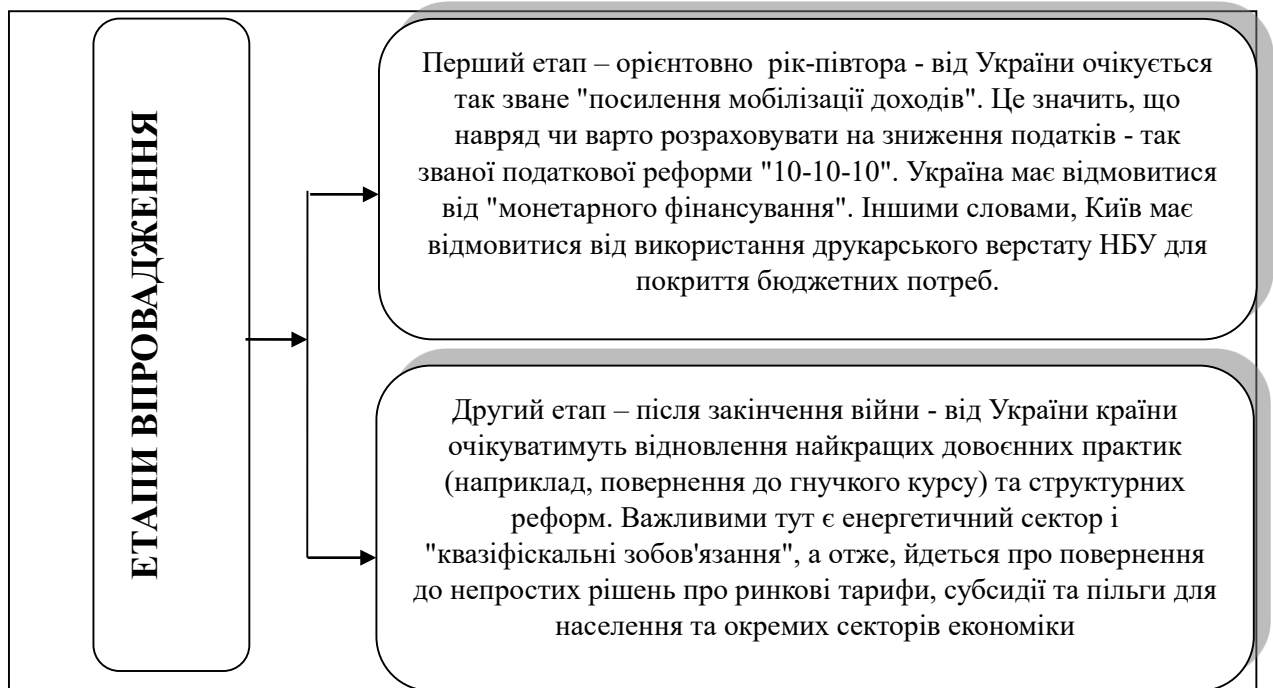

Рисунок 3.1 - Двоетапна модель виконання умов МВФ в розрізі надання останнього траншу в умовах війни

Джерело: складено автором на основі []

Світовий банк з перших днів широкомасштабної війни РФ проти України забезпечив безпрецедентну підтримку нашої держави. Так, у березні 2022 р., у надзвичайно короткі строки, було затверджено додатковий пакет підтримки для України в розмірі понад 500 млн євро, які були спрямовані до загального фонду державного бюджету на покриття нагальних соціальних та гуманітарних витрат.

З метою надання підтримки Україні під час війни Світовий банк створив новий ефективний фінансовий механізм на безповоротній основі – Цільовий фонд багатьох донорів. Завдяки цьому вдалося залучити грантові кошти від США, Великої Британії, Данії, Нідерландів, Австрії, Норвегії, Литви, Латвії та Ісландії. Від початку вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 р. Група Світового банку працює з міжнародними партнерами над мобілізацією коштів, які швидко надходять до бюджету й допомагають українському уряду підтримувати надання ключових державних послуг.

Станом на січень 2023 р. Світовий банк мобілізував понад 18 млрд дол. США екстреного фінансування, зокрема й у зобов'язаннях та гарантіях

донорів, щоб допомогти подолати руйнівні наслідки війни для населення України та її економіки. Понад 16,4 млрд дол. США із цього фінансування вже надійшли до України. Також, в наступній таблиці 2.2 слід розглянути основні аспекти та сфери діяльності Світового Банку в нашій державі з початку війни.

Таблиця 3.2. – Основні проекти Світового Банку в Україні після початку війни

№ з/п	Назва проекту	Опис проекту
	«Доступні кредити 5-7-»	Основна мета цієї програми - кредитування сільськогосподарських виробників. Окрім цього, профільне міністерство та Міжнародна фінансова корпорація (IFC) підготували програму підтримки пільгового кредитування для українських аграріїв на загальну суму понад 1 млрд дол. США[8]. Отже, ініційовані спільно зі Світовим банком та IFC програми кредитування українських фермерів дадуть можливість забезпечити необхідні ресурси для посівних та збиральних кампаній 2023 р.
	«Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві»	Фонд створено з метою надання часткового гарантування виконання зобов'язань за кредитами, що надаватимуться мікро-, малим та середнім сільгоспвиробникам (фермерам), які обробляють до 500 га землі. Це сприятиме розширенню доступу до банківських кредитних ресурсів таких сільгоспвиробників. Очікується, що проєкт запрацює вже цього року.
	«Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні»	Це грант на бюджетну підтримку від Цільового фонду багатьох донорів у розмірі 2 млрд 665 млн дол. США. Частина грантових коштів у розмірі 2,5 млрд дол. США надано Сполученими Штатами Америки. Ще 165 млн дол. США надійшли від Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Ірландії, Швейцарії, Бельгії, Ісландії.
	«Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення»	У рамках угоди буде виділено перші 50 млн дол. США грантових коштів на забезпечення критичних потреб Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України та Укрзалізниці. Вартість проєкту становить майже 600 млн дол. США, з яких 500 млн дол. США планує забезпечити МБРР
	Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя».	У м. Жешуві (Польща) 12 лютого 2023 р. завершилася дводенна стратегічна сесія з питань залучення інвестицій у систему охорони здоров'я України в межах спільного зі Світовим банком проєкту МОЗ України. Під час заходу був сформований план дій та визначено пріоритетні напрями відновлення системи охорони здоров'я

Джерело: [8]

Також, у Міністерстві аграрної політики 1 лютого 2023 р. відбулося обговорення проєкту Світового банку «Зміцнення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві». Фонд створено з метою надання часткового гарантування виконання зобов'язань за кредитами, що надаватимуться мікро-, малим та середнім сільгоспвиробникам (фермерам), які обробляють до 500 га землі. Це сприятиме розширенню доступу до банківських кредитних ресурсів таких сільгоспвиробників. Очікується, що проєкт запрацює вже цього року.

Таблиця 3.3. – Фінансова підтримка для України, мобілізована Світовим банком з початку війни

№	Назва проєкту	Обсяг фінансування
	Фінансування на відновлення в умовах надзвичайної економічної ситуації в Україні, в т.ч. <i>Додаткова позика на підтримку бюджету</i> <i>Двосторонні гарантії, загалом</i> <i>Грантове фінансування у багатосторонній донорський трастовий фонд (MDTF), загалом:</i>	350 млн дол. 134 млн дол. 1,168 млрд дол.
	Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління (PEACE) в т.ч. <i>Екстрена підтримка державних послуг завдяки проєкту PEACE, загалом:</i> <i>Двосторонні гарантії завдяки проєкту PEACE, загалом</i> <i>Грантове фінансування у фонд проєкту PEACE (MDTF), загалом</i>	1 млрд дол. 1,521 млрд дол. 10,455 млрд дол.
	Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України (URTF) Загалом:	295 млн. дол.
	Проєкт «Зміцнення системи охорони здоров'я та збереження життя (HEAL Ukraine)» Загалом:	110 млн. дол.
	Спеціальний переказ через Цільовий фонд одного донора, загалом:	1,7 млрд дол.
	Інші позики Світового банку (Реструктуризація та діючий портфель), загалом	635 млн. дол.
	Паралельне фінансування від Японії, приєднане до позики Світового банку, загалом	600 млн. дол.
	У рамках підготовки, загалом:	124 млн. дол.
	Мобілізована сума коштів на цей час, загалом:	18,092 млрд дол.
	Кошти, що вже надійшли, загалом:	16,446 млрд дол.

Джерело: [8]

В цілому, з початку повномасштабного вторгнення, група Світового банку мобілізувала для нашої держави більш ніж 18 млрд дол. фінансової

підтримки. Станом на початок лютого, більш ніж 16 млрд дол. уже надійшли до України.

В цілому, усі проекти та суми стосовно наданих позик можна подати в наступній таблиці 3.3.

Як висновок слід відзначити, що з початку повномасштабного вторгнення, міжнародні фінансові організації показали значну солідарність з України та здійснили ряд позик для підтримки нашої держави в такий скрутний час. Здійснений аналіз показав, що Міжнародний валютний фонд, група Світового Банку та Європейський банк реконструкції та розвитку продовжили підтримку нашої економіки та надали ряд додаткових кредитних ліній. Без допомоги зарубіжних партнерів та міжнародних організацій протриматися на плаву вітчизняній економіці було б дуже складно. В 2022 році показник допомоги склав 481090,7 млн. грн., що є абсолютним рекордом за всю історію нашої держави. Це свідчить про те, що в 2022 році бюджет України не отримав значних доходів із своїх звичайних джерел (податкові надходження, акцизи, мито), і в цьому випадку допомога міжнародних фінансових організацій стала просто вкрай важливою для вітчизняної фінансової системи.

3.2. Місце ЄБРР у поствоєнному відновленні економіки України

Після закінчення військових дій на території нашої держави, повинна розпочатися масштабна післявоєнна відбудова вітчизняної економіки, яка повинна здійснюватися у відповідності до планів, які розробленої вітчизняним урядом і підтримуються з боку міжнародних фінансових організацій та окремих країн. Основна передумова для здійснення поствоєнної відбудови вітчизняної економіки – це отримання Україною надійних гарантій безпеки з неможливістю відновлення бойових дій на нашій території. Подальше стабільне економічне та соціальне зростання та поступальний розвиток можуть бути можливими тільки на міцному безпековому фундаменті.

Ключові цілі поствоєнної відбудови України повинні включати ряд заходів, які мають забезпечити поступальне відновлення економічної системи в цілому. Найбільшими джерелами фінансування поствоєнної відбудови нашої держави мають стати репарації від росії та допомога міжнародної спільноти від міжнародних організацій та окремих держав. На наступному рисунку 3.2 буде подано ключові цілі поствоєнної відбудови України.

Рисунок 3.2 - Ключові цілі поствоєнної відбудови України

Джерело: складено автором самостійно

У формуванні пулу міжнародної допомоги для відбудови України ключову роль мають відіграти ЄС, уряди країн-партнерів і міжнародні інститути – Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, ін. Доволі вірогідним зараз виглядає варіант створення Трастового фонду солідарності з Україною, що виконуватиме функції залучення та координації міжнародної допомоги. Принциповим моментом є те, що функціонування Трастового фонду

повинно передбачати підтримку України здебільшого у формі грантів (безвідшкодовної допомоги), а не кредитів.

Саме тому, актуальним для нас є дослідження місця Європейського банку реконструкції та розвитку у поствоєнному відновленні економіки України. На початку вторгнення, ЄБРР рішуче засудив дії росії, і відповідь організації була негайною та широкомасштабною, за рахунок спрямування фінансування та допомоги в найбільш складні регіони.

З початку війни ЄБРР зобов'язався інвестувати 300 мільйонів євро до кінця 2023 року за підтримки ЄС, щоб зберегти торговельні шляхи між Україною та рештою світу відкритими. Банк продовжив підтримувати проекти в Україні у приватному секторі за допомогою широкого спектру фінансових інструментів безпосередньо та в партнерстві з місцевими фінансовими установами. Інвестиції в усі сфери залучали донорську підтримку таких партнерів, як США, Норвегія, Нідерланди, Європейський Союз, Німеччина, Франція, Великобританія та Канада. У 2022 році ЄБРР спрямував 1,7 мільярда євро на підтримку України. Крім того, 200 мільйонів євро було залучено напряму від партнерських фінансових установ.

Серед основних проектів ЄБРР в Україні на сучасному етапі – це значні пакети підтримки для Нафтогазу, Укренерго та залізничної компанії Укрзалізниці, підтримки опалювального сезону, забезпечення постачання електроенергії, тощо.

ЄБРР під час війни продовжував виплачувати кошти клієнтам, наприклад, надаючи оборотний капітал, і покращив власну Програму сприяння торгівлі, щоб забезпечити додаткову підтримку для імпорту та розповсюдження товарів першої необхідності.

У 2022 році ЄБРР досяг важливого результату в розрізі збору коштів, мобілізувавши понад 1,4 мільярда євро, які були виділені багатьма його донорами. Це включає низку фінансових інструментів, у тому числі гранти на спільне інвестування, такі як фінансові гарантії та гранти на капітальні витрати, гарантії без фінансування, а також гранти на технічне

співробітництво для політики та експертизи, які використовуватимуться в кількох секторах для захисту економіки України. Донорами, які здійснили внески стали наступні країни: Сполучені Штати, Норвегія, Франція, Нідерланди, Іспанія, Європейський Союз, Канада, Великобританія, Італія, Японія, Південна Корея, Швейцарія, Тайбей-Китай, Великобританія, Австрія, Данія, Фінляндія, Ірландія та Швеція.

Підтримка України в ЄБРР була спрямована на п'ять основних сфер:

- фінансування торгівлі
- енергетична безпека
- життєво необхідна інфраструктура та забезпечення ліквідності муніципалітетів
- продовольча безпека
- приватний сектор.

Окрім цього, ЄБРР продовжує підтримку реформ в нашій державі. В даному сегменті, ЄБРР продовжує працювати із сектором державних підприємств, задля забезпечення якісної і ефективною системи управління за міжнародними стандартами, та необхідною міжнародною присутністю у керуючих органах. Використання такого підходу повинно забезпечити якісне використання здійснених банком інвестицій. Транспарентна система менеджменту має неабияке значення для поствоєнної відбудови нашої держави, адже даний фактор напряму впливає на рівень довіри інвесторів в цілому.

Уже зараз, ЄБРР готовий допомогти запустити програму відновлення для нашої держави, щоб відновити джерела існування, робочі місця та бізнес, життєво важливу інфраструктуру, належне управління та доступ до послуг. Оскільки ЄБРР є найбільшим інституційним інвестором у країні, він має доволі високий рівень регіональної присутності, і саме така організація має бути в центрі організації післявоєнної відбудови [27].

ЄБРР створив програму координації між установами, які бажають підтримати Україну, і тісно співпрацюють з її владою. Враховуючи досвід цієї

організації, досвід в інвестиціях і політиці, знання місцевого ринку, особливо приватного сектору, і історію підтримки програми «Архітектура реформ в Україні», життєво важливо, щоб ЄБРР відігравав важливу роль в даному аспекті після закінчення війни. Завдяки власній базі акціонерів, ЄБРР може стати мостом між країнами ЄС і країнами, що не входять до ЄС. Це може бути життєво важливим для будь-яких скоординованих міжнародних зусиль з відновлення України.

В цілому, основні завдання ЄБРР стосовно співпраці з нашою державою в напрямі поствоєнної відбудови мають бути направлені на безліч аспектів, і основні з них можна подати на наступному рисунку 3.3.

Рисунок 3.3 - Основні завдання ЄБРР в розрізі співпраці з Україною та її подальшою поствоєнної відбудови

Джерело: складено автором самостійно

Також відзначимо, що в лютому 2023 року, ЄБРР спрогнозував зростання ВВП в Україні на 1% (хоча ще у вересні 2022 року прогноз був більш негативним і складав -8%). ЄБРР також прогнозує стабілізацію реального виробництва на рівні приблизно 70 % від рівня 2021 року. Прогноз ЄБРР стосовно ВВП на 2024 рік – підвищення на 3 % (Додаток А).

Як висновок слід відзначити, що ЄБРР на сучасному етапі розвитку є найбільшим інституційний інвестором в нашій державі. Після початку війни, дана міжнародна фінансова організація показала значний рівень підтримки нашій державі, і саме в 2022 році було надано найбільший обсяг фінансування за всю історію співпраці. Здійснений аналіз показав, що банк з початку повномасштабного вторгнення проводив активну політику стосовно залучення додаткових ресурсів для допомоги нашій державі. Окрім цього, ЄБРР планує і надалі відігравати важливу роль в поствоєнному відновленні нашої держави. Головна його перевага у порівнянні із іншими міжнародними фінансовими організаціями – це присутність в регіонах, де він здійснював проекти на місцях. Окрім цього, банк оптимізував власні прогнози стосовно поступового зростання рівня ВВП та відновлення виробництва. Нами були виділено основні аспекти участі ЄБРР в поствоєнному відновленні нашої держави, що дасть змогу систематизувати цю діяльність.

ВИСНОВКИ

1. На сучасному етапі розвитку, міжнародні банки розвитку займають вкрай важливе місце в загальній структурі міжнародних фінансових організацій: перш за все, це пов'язано із тим, що кожен із регіональних банків розвитку забезпечує вирішення тих проблем, які ж найбільш притаманними його регіону. Нами було досліджено основні аспекти діяльності Європейського Банку Реконструкції та Розвитку, як провідного банку стосовно фінансування проектів в європейському регіоні. Основним завданням при створенні цього банку було просування переходу до «економіки, орієнтованої на ринок, а також розвитку приватної та підприємницької ініціативи» на початку 1990-х. Зараз банк має низку проектів в більшості європейських країнах, і нами було досліджено основні аспекти його діяльності, функції та основні фінансові інструменти, які банк використовує в процесі кредитування. ЄБРР надає кошти проектного фінансування фінансовому та реальному секторам економіки, новим та вже діючим підприємствам, а також взаємодіє з державними компаніями з метою підтримки процесів приватизації, структурної реорганізації державних підприємств, поліпшення роботи муніципального господарства.

2. дослідження організаційної структури Європейського Банку Реконструкції та Розвитку дало нам змогу виділити його основних дійових осіб та “decision makers”. Окрім цього, нами було проаналізовано та визначено основні фінансові інструменти, які ЄБРР використовує на сучасному етапі свого розвитку для кредитування організацій, підприємств та країн. Було визначено, що ЄБРР фінансує приватні проекти у розмірі 5-250 євро млн. у вигляді кредитів або купівлі акцій, але не більше 35% загальної вартості проекту, а середній розмір інвестицій на один проект складає 25 млн. євро. Також, здійснений нами аналіз дозволив детермінувати основні галузі, які

мають першочергове значення для ЄБРР, та ті галузі, на розвиток яких банк не надає кредитів

3. Здійснений аналіз нам дає змогу зробити відповідні висновки, стосовно активної участі та співпраці нашої держави з міжнародними фінансовими організаціями. Після здобуття незалежності та в подальші роки, Україна стала членом найбільших МФО та почала широко використовувати кредитні лінії для власних потреб. Сучасна модель співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями базується на сучасних умовах військового стану в нашій державі та нестачі фінансових ресурсів для наповнення бюджету та виконання основних соціально значущих функцій держави в цілому. Після початку війни, всі із досліджених нами міжнародних фінансових організацій показали значну підтримку нашій державі та надання відповідних грантів, залучення інвестиційних коштів та надання кредитів. За рахунок цього, вітчизняна економіка протягом 2022 року та на початку 2023 року змогла залишитися на плаву, що безумовно є позитивним фактором.

4. Здійснений аналіз дав нам змогу виокремити основні аспекти ефективності здійснення проектів ЄБРР в Україні: протягом досліджуваного періоду, незважаючи на загальне зменшення кількості проектів, загальний обсяг фінансування та середня вартість одного проекту мали загальну тенденцію до зростання, що безумовно є позитивним фактором. Основними сегментами, де ЄБРР здійснює власну діяльність є інфраструктурні проекти (57%), проекти в сфері промисловості та аграрного бізнесу (31%) та фінансовій сфері (12%). В цілому, протягом періоду 2017-2022 років, кількість наданих грантів та коштів на виконання проектів від ЄБРР зростає на 720 млн. євро або на 97,2%. В цілому така тенденція є позитивною, і свідчить про зростання рівня співпраці України та ЄБРР.

5. З початку повномасштабного вторгнення, міжнародні фінансові організації показали значну солідарність з Україною та здійснили ряд позик для підтримки нашої держави в такий скрутний час. Здійснений аналіз показав, що Міжнародний валютний фонд, група Світового Банку та Європейський банк

реконструкції та розвитку продовжили підтримку нашої економіки та надали ряд додаткових кредитних ліній. Без допомоги зарубіжних партнерів та міжнародних організацій протриматися на плаву вітчизняній економіці було б дуже складно. В 2022 році показник допомоги склав 481090,7 млн. грн., що є абсолютним рекордом за всю історію нашої держави. Це свідчить про те, що в 2022 році бюджет України не отримав значних доходів із своїх звичайних джерел (податкові надходження, акцизи, мито), і в цьому випадку допомога міжнародних фінансових організацій стала просто вкрай важливою для вітчизняної фінансової системи.

6. ЄБРР на сучасному етапі розвитку є найбільшим інституційний інвестором в нашій державі. Після початку війни, дана міжнародна фінансова організація показала значний рівень підтримки нашій державі, і саме в 2022 році було надано найбільший обсяг фінансування за всю історію співпраці. Здійснений аналіз показав, що банк з початку повномасштабного вторгнення проводив активну політику стосовно залучення додаткових ресурсів для допомоги нашій державі. Окрім цього, ЄБРР планує і надалі відігравати важливу роль в поствоєнному відновленні нашої держави. Головна його перевага у порівнянні із іншими міжнародними фінансовими організаціями – це присутність в регіонах, де він здійснював проекти на місцях. Окрім цього, банк оптимізував власні прогнози стосовно поступового зростання рівня ВВП та відновлення виробництва. Нами були виділено основні аспекти участі ЄБРР в поствоєнному відновленні нашої держави, що дасть змогу систематизувати цю діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про членство України в Європейському банку реконструкції та розвитку» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/92#Text> (дата звернення 20.02.2023)
2. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_062 (дата звернення 10.03.2023)
3. Про Державний бюджет на 2022 рік. Закон України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення 11.03.2023)
4. Аврамчук Л. А., Сухий О. В. Стан та перспективи взаємовідносин України та Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР). Економіка та суспільство. 2017. № 9. С. 947–951. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/163.pdf (дата звернення 20.02.2023)
5. Бабій Л.В. Аналіз основних завдань і принципів розвитку державної гео економічної політики України у сфері підвищення ефективності співробітництва з міжнародними економічними організаціями. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2017. С. 5–12.
6. Віннік М. В. Розвиток стратегії співробітництва України з Європейським банком реконструкції та розвитку. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2019. № 2. С. 110–113. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/135/119> (дата звернення 20.02.2023)
7. Допомога групи Світового Банку у період війни. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dopomoha-hrupy-svitovoho-banku-ukrayini-u-period-viyny-ta> (дата звернення 20.03.2023)
8. Допомога Світового Банку під час війни URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/Світовий_банк_01_09_2022.pdf (дата звернення 12.03.2023)

9. Кожухова Т. В. Фінансування Світовим банком проектів розвитку в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. С. 17–20.

10. Колосова В. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. Економіка України. 2016. № 12. С. 61–71.

11. Лютік О. М., Лисак Д. С. Вплив кредитів міжнародних фінансових організацій на фінансову політику України. Гроші, фінанси і кредит. 2018, Вил. № 3 (65). С. 65—69.

12. Макаренко М. І., Віннік М. В. Україна і Європейський банк реконструкції та розвитку: сучасна зміна вектору співробітництва. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2020. № 3. С. 114-120.

13. Мицюк С., Мегей В. Сучасний стан та перспективи співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. Київ, 2018. С. 31–38.

14. Міжнародний Валютний Фонд URL: <http://www.imf.org/external/> (Дата звернення: 28.01.2023)

15. Офіційний сайт ЄБРР. <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/data.html> (дата звернення 20.02.2023)

16. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <http://www.mfa.gov.ua> (дата звернення 20.02.2023)

17. Рада директорів МВФ ухвалила програму розширеного фінансування для України URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-direktoriv-mvf-uhvalila-programu-rozshirenogo-finansuvannya-dlya-ukrayini-obsyagom-156-mlrd-dol-ssha-ta-zatverdila-pershiy-transh-u-sumi-27-mlrd-dol-ssha> (дата звернення 20.02.2023)

18. Ринейська Л.С. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями в умовах інтеграції у світовий економічний простір. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2018.

19. Рудан В.Я. Досвід та стратегічні орієнтири співпраці України з Міжнародним валютним фондом. Економічний аналіз. 2017. С.36–49.

20. Рудик Н. Міжнародне кредитування ЄБРР як джерело фінансування розвитку підприємств України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 2. С. 110–115.

21. Світовий банк URL: <http://www.worldbank.org> (Дата звернення: 28.01.2023)

22. Сіденко С. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн / С. Сіденко, М. Кульбіда // Міжнародна економічна політика. 2020. № 1-2. С. 100-136.

23. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions> (Дата звернення: 28.01.2023)

24. Співробітництво України з Європейським банком реконструкції та розвитку. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mof.gov.ua/storage/files/D0%84%D0%91%D0%A0%D0%A0_01_04_2023.pdf (дата звернення 20.02.2023)

25. Стратегія ЄБРР для України 2018-2023. URL: <https://eu4business.org.ua/useful-materials/ebd-ukraine-country-strategy-2018-2023/> (Дата звернення: 28.01.2023)

26. Хімій Б. І. Європейський банк реконструкції та розвитку: співпраця з Україною. Бізнес Інформ. 2019. №10. С. 64–69.

27. Шмигаль обговорив із президенткою ЄБРР проекти відновлення та розвитку України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3698531->

smigal-obgovoriv-iz-prezidentkou-ebr-proekti-vidnovlenna-ta-rozvitku-ukraini.html (дата звернення 15.03.2023)

28. Щодо вдосконалення роботи України з МВФ – МБРР. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1601/>. (дата звернення 12.11.2020)

29. European Bank for Reconstruction and Development: Ukraine overview. URL: <https://www.ebrd.com/where-we-are/ukraine/overview.html>

30. Regional Development Banks: Theory And Practice URL:: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/27450>.

31. Zverev A. Afterword: EBRD Support for CIS Model Laws / A. Zverev // Review of Central & East European Law. 2011. Vol. 36.

32. Міжнародні фінансові організації : підручник / Н. С. Рязанова, М. А. Гапонюк, А. А. Максименко. — К. : КНЕУ, 2010. — 230

33. Теорія фінансів: підручник / Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.; за заг. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576с.

34. Рязанова Н. С. Р 99 Міжнародні фінанси: Навч.-метод. посібник для самот. ви- вч. дисц. — К.: КНЕУ, 2001. — 119 с

ДОДАТКИ

Додаток А. Прогноз ЄБРР стосовно зростання ВВП

Table 1. Real GDP growth, in per cent per annum								
	Actual		Forecast (Feb'23)			Revision since Sep'22		
	2021	Jan-Sep'22	2022 est	2023	2024	2022	2023	2023 down
EBRD Regions	7.1	3.2	2.4	2.1	3.3	0.1	-0.9	0.4
Central Asia	5.1	4.3	4.3	4.9	5.4	0.0	0.1	-0.1
Kazakhstan	4.1	3.0	3.1	3.5	4.0	0.1	0.0	0.0
Kyrgyz Republic	3.7	7.2	7.0	7.0	7.2	0.0	0.0	0.0
Mongolia	1.6	3.7	3.7	7.0	7.5	0.2	0.0	0.0
Tajikistan	9.2	7.8	7.3	8.0	8.0	0.3	0.0	0.0
Turkmenistan	6.2	6.2	6.2	6.5	7.0	-0.8	0.5	-1.0
Uzbekistan	7.4	5.8	5.7	6.5	7.0	0.2	0.0	0.0
Central Europe and the Baltic states	6.2	5.2	4.0	0.6	2.7	0.3	-0.7	1.0
Croatia	13.1	7.1	6.5	1.5	2.3	0.0	-0.5	0.5
Czech Republic	3.6	3.2	2.5	0.2	2.2	0.0	-0.3	0.7
Estonia	8.0	0.7	0.3	0.2	2.5	-1.2	-0.8	0.7
Hungary	7.1	6.1	5.0	-0.2	2.5	0.0	-1.7	0.3
Latvia	4.1	2.4	2.0	-0.2	2.0	-0.5	-1.0	0.3
Lithuania	6.0	2.7	2.3	0.0	1.7	0.3	-1.5	0.5
Poland	6.8	6.6	4.8	1.0	3.0	0.8	-0.5	1.5
Slovak Republic	3.0	1.9	1.5	0.5	3.4	-0.5	-0.5	1.5
Slovenia	8.2	7.0	6.0	1.0	2.3	0.0	-0.8	0.2
Eastern Europe and the Caucasus	4.9	-17.4	-17.6	1.6	3.2	0.2	-4.6	1.1
Armenia	5.7	12.6	13.5	4.0	4.8	5.5	0.0	1.0
Azerbaijan	5.6	5.6	4.6	2.5	2.7	0.1	0.0	0.0
Georgia	10.4	10.2	9.9	5.0	5.3	1.9	0.0	1.0
Moldova	13.9	-4.1	-4.7	-1.3	3.5	-3.7	-1.3	6.7
Ukraine	3.4	-30.0	-30.0	1.0	3.0	0.0	-7.0	1.0
South Eastern EU	7.0	5.1	4.7	1.5	3.1	-0.3	-0.5	0.1
Bulgaria	7.6	3.7	3.0	1.0	2.6	0.0	-0.5	0.5
Greece	8.3	5.9	5.2	1.5	3.0	0.0	-0.7	-0.5
Romania	5.8	4.9	4.7	1.7	3.3	-0.7	-0.2	0.5